

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

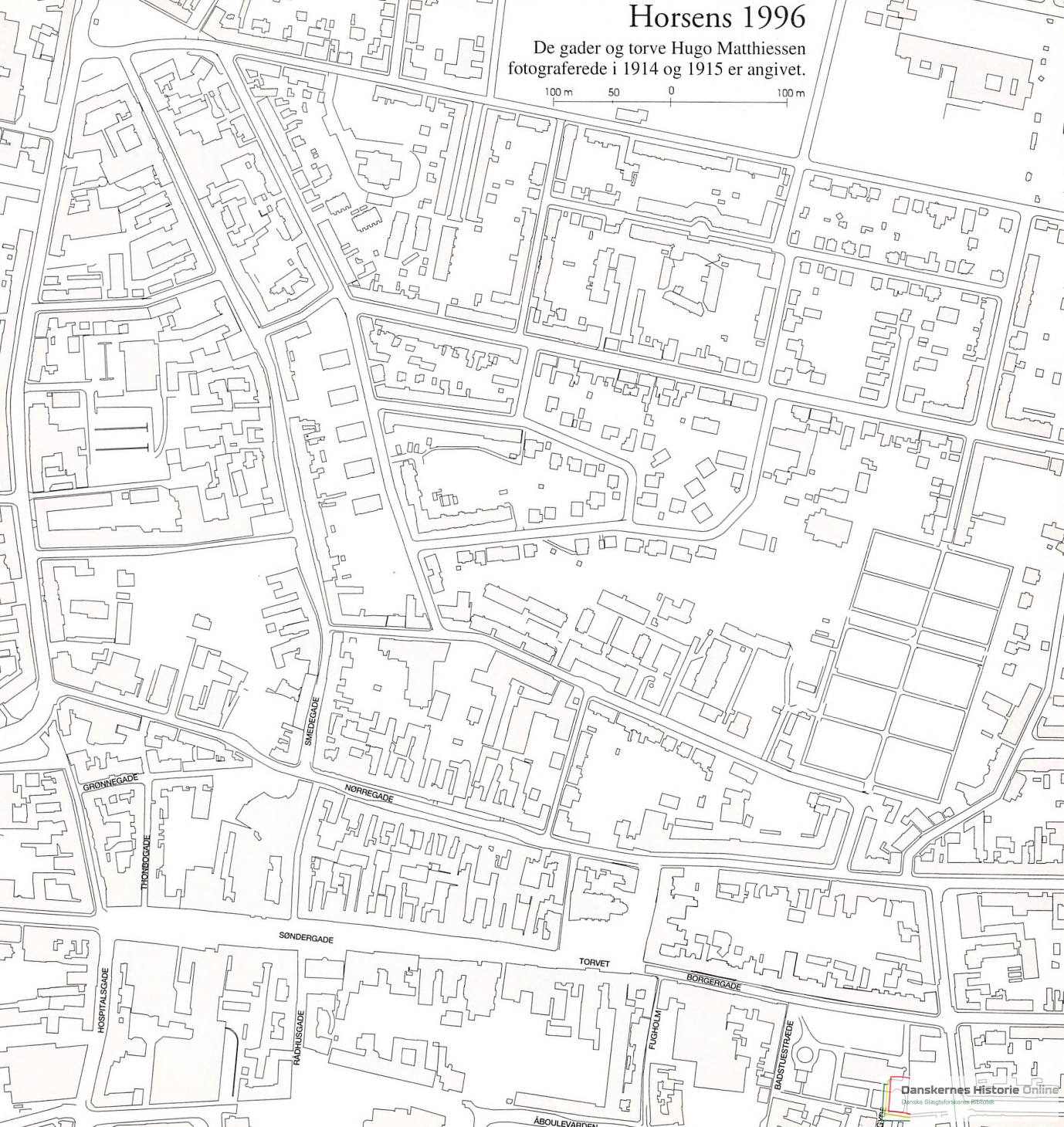
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Horsens 1996

De gader og torve Hugo Matthiessen
fotograferede i 1914 og 1915 er angivet.

100 m 50 0 100 m

Hugo Matthiessens Horsens

1914 og 1915

Ole Schjørring

Ole Schiørring

Hugo Matthiessens Horsens

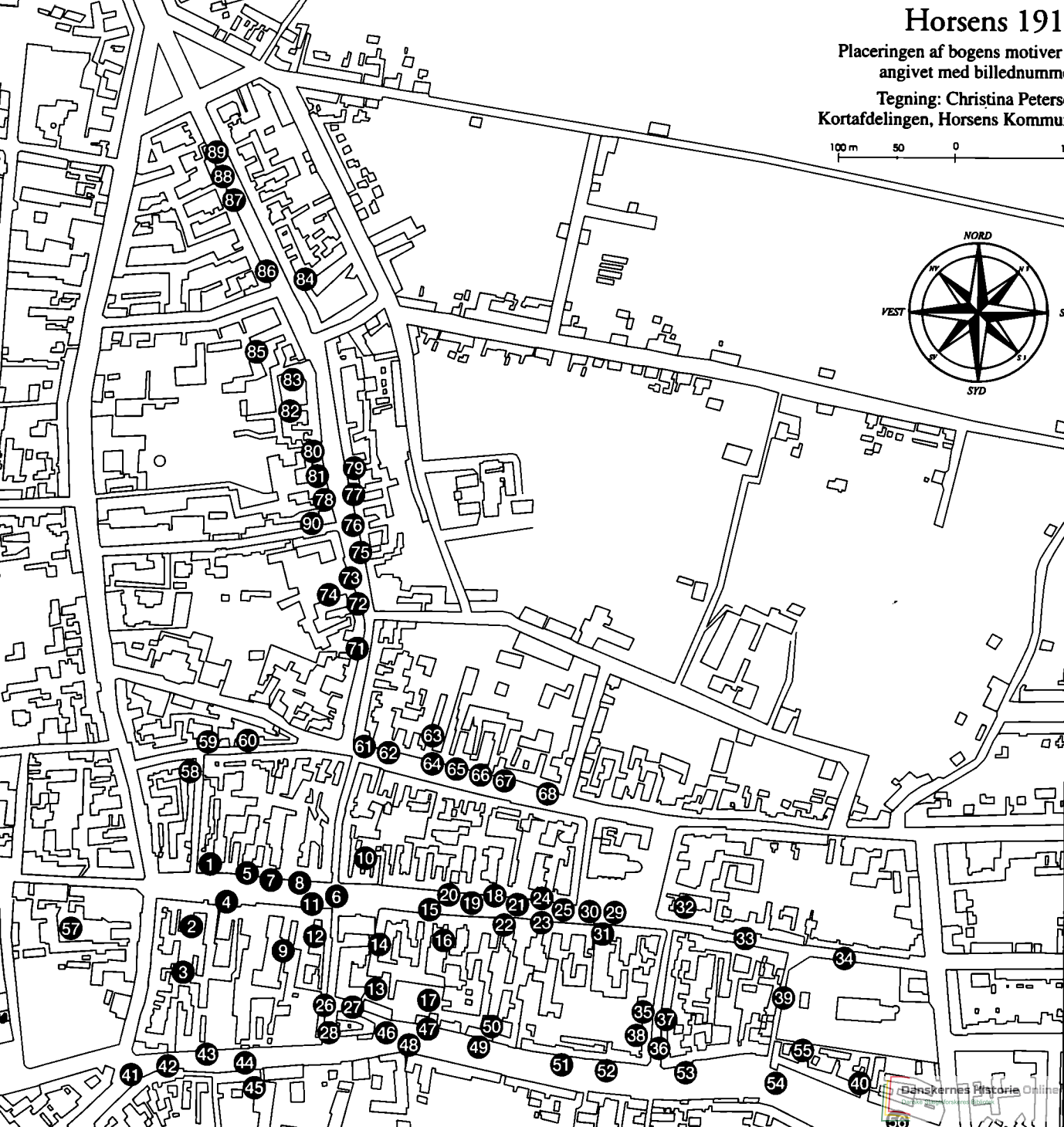
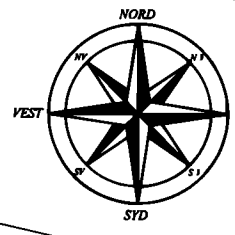
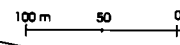
fotograferet 1914 og 1915

I skriftrækken
Hugo Matthiessens Danmark
ved
Horsens Museum & Forlaget Hikuin
1996

Horsens 191

Placeringen af bogens motiver
angivet med billednumm

Tegning: Christina Peters
Kortafdelingen, Horsens Kommune

Ole Schiørring: Hugo Matthiessens Horsens

er udgivet af
Horsens Museum
og
Forlaget Hikuin
Moesgård, 8270 Højbjerg.

Skrift: Garamond
Papir: 150 g G-Print Matt.
Tryk: Jelling Bogtrykkeri as
Indbinding: J. P. Møller, Haderslev
Tilrettelæggelse: Ole Schiørring og Jens Vellev
© Ole Schiørring
ISBN 87-87270-78-1
Printed in Denmark 1996

Til bogens udgivelse er modtaget støtte fra
Alm. Brand af 1792
Bikubens Kjørmespris
BRF fonden
Den Danske Bank
Horsens Landbobank (nu Sydbank)
Møller & Jochumsen (nu Niro Separation)
Sparekassen SDS (nu Unibank)

Uden denne støtte kunne bogen ikke være udgivet
- tak.

Forsiden viser gården i Søndergade 41. Billedet er gengivet i
sin helhed som billede 19.

Bagsiden viser Hugo Matthiessen med sit Nellerødkamera på Williamsborg
ved Vejle. Foto: Harald Langberg 6. august 1949.

Forord

Når man bor og arbejder i Horsens kan man næsten ikke undgå at fatte interesse for byens smukke huse, samt den historie der ligger bag de mange bygninger. Udviklingen har betydet, at byens arkitektur altid har forandret sig, ikke mindst gennem dette århundrede, og at mange ældre ejendomme nu er helt forsvundet. Det gælder især husene i baggårdene, men også en række markante gadehuse.

Derfor har det længe været et stort ønske at kunne fremlægge nogle af de mange fotografier, som Hugo Matthiessen fra Nationalmuseet optog i Horsens i årene 1914 og 1915 og dermed forsøge at skabe en øget indsigt i og forståelse for den del af byens ældre bygningskultur, som stadig kunne opleves i tiden omkring 1. Verdenskrig. Kan bogen også virke som et lille arkitekturhistorisk »memento mori«, der kan bruges når nye bygningsmæssige forandringer står for døren og afgørelser skal træffes, så vil det være helt i tråd med Hugo Matthiessens oprindelige hensigter og mine egne forhåbninger.

Jeg skylder en stor tak til de fonde og firmaer, der med deres støtte har gjort det muligt at udsende bogen. Ligeledes en tak til Kortafdelingen ved Horsens Kommune, der har udarbejdet omslagets to kort. Endelig en tak til fotograf Niels Elswing for nye aftryk efter de originale glasplader i Nationalmuseet.

Horsens i februar 1996
Ole Schiørring

*Hugo Matthiessen er igang
med at betjene sit Nelle-
rødkamera. Fotografi
af Harald Langberg
6. august 1949 på
Williamsborg ved Vejle.*

Horsens og Hugo Matthiessen

Perioden fra 1850 og frem til 1. Verdenskrig kan groft karakteriseres som det tidsrum, hvor Danmark forvandlede fra et landbrugsland til et industriland, hvor naturaløkonomi udskiftedes med pengeøkonomi, og hvor de fattigste fra landområderne udvandrede i tusindtal enten til udlandet eller til de nærmeste købstæder, hvis befolkningstal steg voldsomt. De fleste danske købstæder oplevede en højkonjunktur, som med øget velstand ikke mindst gav sig til kende i omfattende ændringer af det gamle bybillede med opførelse af nye bygninger og dermed nedbrydning af de foregående perioders huse til følge.

Udviklingen i Horsens stod ikke tilbage for de øvrige danske købstæder og måske endda snarere tværtimod. Fra omkring 1850 startede en hastig udbygning af byens industrier, og ny arbejdskraft indvandrede fra landet i tusindvis, således at byens indbyggertal mellem 1850 og 1880 blev fordoblet, og i 1901 boede her 22.243 mennesker. Denne udvikling kom til at præge Horsens i årene frem til ca. 1930.¹

Byens gamle plan sprængte sine rammer, og der blev bygget både fabrikker og boliger til de mange arbejdere. Nye byområder skød op rundt om den gamle bymidte og langt det største byggeri blev udført her, som for eksempel vest for Allegade, på Spedalsø og i Stjernholmkvarteret.²

Også den ældste historiske bykerne blev naturligvis berørt af tidens udvikling, og mange nye huse blev opført og andre forandret radikalt. Det var aktive arkitekter som Andreas Fusing, J. C. Clausen, H. F. J. Estrup og Viggo Norn, der stod bag den overvejende del af byens nybyggeri i perioden 1850-1930.³ Byen havde ikke set en lignende udvikling i nybyggeriet siden 1700-årene, hvor de rige storkøbmænd, som yndede at benævne sig selv negotianter, på samme vis havde forandret bybilledet. De opførte store og velbyggede bindingsværksgårde, byggede stiftelser og almindelige lejevåninger, som helt erstattede middelalderens og 1600-årenes bebyggelse. Herved skabtes en af Danmarks mest fuldstændige 1700-tals købstæder. Købmændenes værk blev efter 1850 alvorligt truet af industriens hastige fremfærd og den nye velstand.

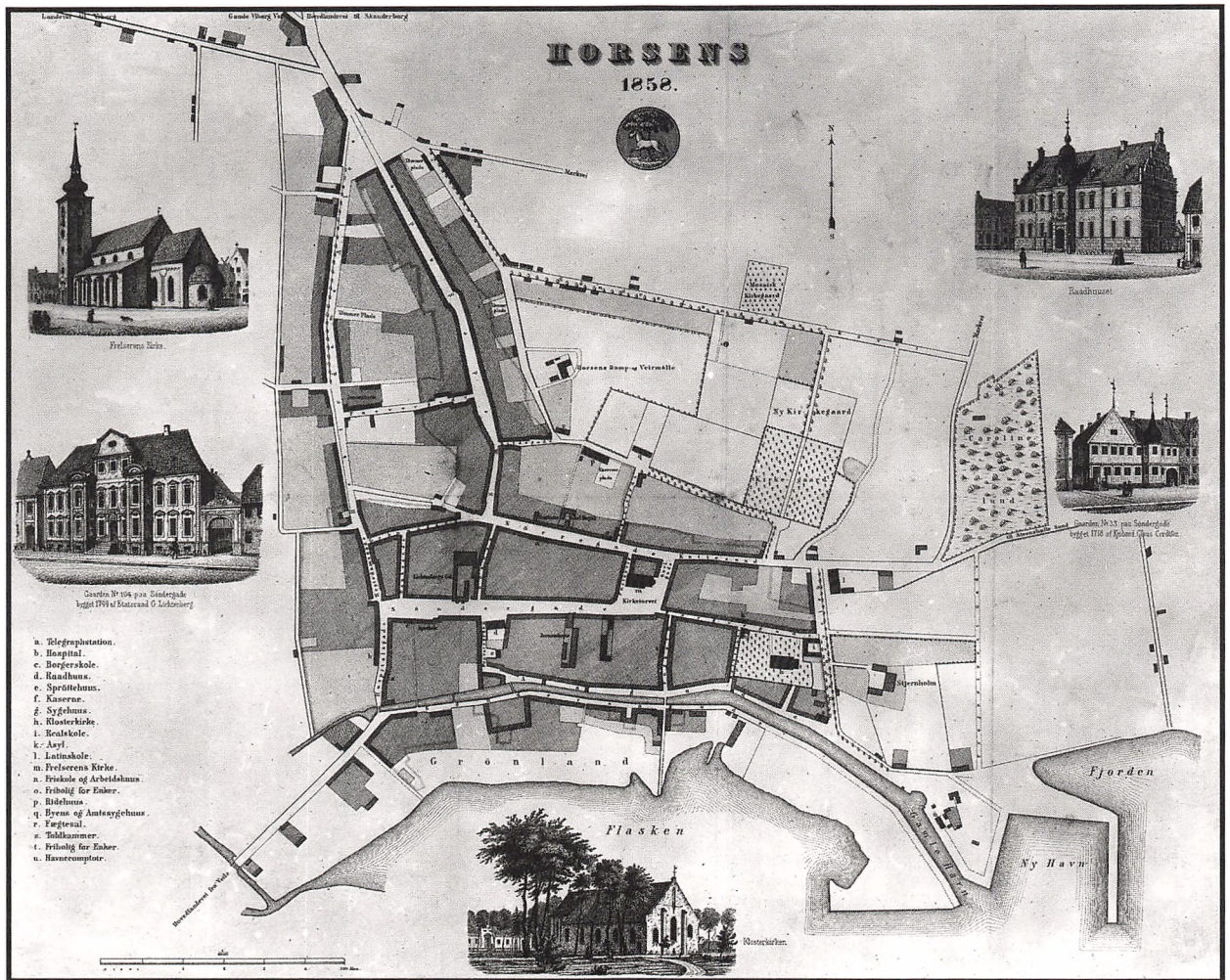
Forandringerne i bybilledet og nedrivningen af ældre huse betød tab af både kultur- og arkitekturhistorisk viden, som datiden desværre heller ikke gemte gennem opmålinger, fotografier og beskrivelser. Byens museum, stiftet 1906, indsamlede enkelte bygningsdetaljer,

først og fremmest udskårne porthamre fra nedrevne huse. En større indsats blev dog gjort, fra museets side, for at bevare Claus Cordsens gård fra 1718 på Søndergade 10. Denne pragtfulde købmansgård i bindingsværk var udset til at huse Horsens Museum, men planerne mislykkedes og bygningen blev nedrevet i 1913 og dele af den blev genopført på Sundvej 9.

Imidlertid havde andre øje for disse forandrings alvorlige konsekvenser og blandt dem først og fremmest museumsmanden, fotografen og forfatteren Hugo Matthiessens⁴.

Hugo Matthiessen (1881-1957) var født i Fredericia, hvorfra han med nogen forsinkelse blev student. Herefter læste han historie ved Københavns Universitet og kunne i 1906 afslutte studiet med en magisterkonferens. Herefter fulgte en række kulturhistoriske studier, som udmøntede sig i en række artikler i »Vejle Amts Aarbøger«, og i 1910 udgav han sin første bog »Bøddel og Galgefugl« på forlaget Gyldendal. I årene frem til sin død i 1957 var det især som forfatter Hugo Matthiessen blev kendt i en bredere kreds. Hans bøger byggede altid på omhyggelig historisk faglighed, og de var samtidig skrevet i et levende og fængslende sprog, som kunne forstås af enhver. Blandt hans bøger kan fremhæves »Gamle Gader« fra 1917, »De Kagstrøgne« fra 1919, »Torv og Hærstræde« fra 1922, »Middelalderlige Byer« fra 1927, »Hærvejen« fra 1930, »Snapstinget« fra 1946 og sidst »En Greve« fra 1954. Alle bøgerne udkom på Gyldendal og blev for de flestes vedkommende trykt i mange oplag. Således udkom 13. oplag af »Hærvejen« så sent som i 1981.⁵

Materialet til de mange bøger fik Hugo Matthiessen gennem sit arbejde som inspektør på Nationalmuseets 2. afdeling, hvor han var blevet ansat i 1910, og hvor han havde sit daglige virke frem til 1949. På Nationalmuseet havde han ansvaret for det »antikvarisk-topografiske arkiv«, hvori bevares tegninger, opmålinger og fotografier med tilhørende beretninger fra hele Danmark, ordnet og inddelt efter amter, herreder og sogne. Hugo Matthiessens hovedinteresse var de danske købstæders historie, og gennem arbejdet på Nationalmuseet kunne han nu uddybe disse studier gennem arkivalsk forskning og selvstændige studier i landets købstæder. På sine ture medbragte han altid sit rejsekamera med trefod, og billederne indgik i Nationalmuseets arkiv. Dette billedmateriale var ofte udvalgt tilfældigt, idet rejserne rundt til byerne havde konkrete formål, som for eksempel stillingtagen til ombygninger eller nedbrydninger af købstadshuse, men det blev hurtigt klart, at billederne havde en enestående kulturhistorisk værdi.

Kort over Horsens 1858, der viser byens udbredelse før industrialismen for alvor havde sat sit præg på byområdet.

Af den grund besluttede man ved Nationalmuseet 2. afdeling, at fotograferingerne skulle gribes systematisk an, og i vinteren 1913-14 etableredes et projekt, der skulle gennemfotografere alle de gamle danske købstæder. Projektet blev kendt under betegnelsen »Købstadfotograferingen«. For Nationalmuseet lå der udover den kulturhistoriske værdi af et sådant projekt også muligheden for indflydelse i forbindelse med den bygningsfredningslov, som man i 1914 vidste ville komme. Bestræbelserne gik ud på at sikre Nationalmuseets rolle i administrationen af en sådan lov, således at opgaven ikke, som man måske kunne frygte, gik til Akademiet. Det viste sig senere, efter vedtagelsen af bygningsfredningsloven i 1918, at Nationalmuseet og Hugo Matthiessen havde set rigtig, idet købstadfotograferingerne og den store indsigt i købstadbebyggelsen udgjorde en stor del af grundlaget for udarbejdelsen af den første fredningsliste.⁶

Købstadfotograferingen

Hugo Matthiessen formulerede en første trykt »programerklæring« for projektet i bind 1 af Fortid og Nutid fra 1914-15 og heri skriver han under overskriften »Fotografering af gamle Købstadhuse«:

»Vore Købstæders stærke Fremvækst i de sidste Aartier er gaaet skaanselsløst hen over Resterne af Fortidens frodige Bykultur. Maleriske Gaarde og Gader er forsvundne, skønne, gamle Bygninger jævned med Jorden, og stadig falder mellem Aar og Dag Minde efter Minde om vore Forfædres Liv og Virke. Denne Udvikling, med økonomiske Motiver som Drivkraft, lader sig ikke standse, og kun naar Talen har været om særlig fremtrædende Monumenter, er det lykkedes Nationalmuseets 2. Afdeling og Foreningen til gamle Bygningers Bevaring at redde nogle fra Undergang. Men den store Flok af jævne Borgerhuse, Rammerne for svundne Aarhundreders daglig Liv, er fortabt, og med deres Fald ændres Bybilledets Karakter, Gadernes Regulering og Modernisering forvisker yderligere det gamle Præg, saa grundigt til Tider, at end ikke et Fotografi bevarer Eftertiden et fattigt Minde om al den Skønhed, som gik under.

Ved at lade en Mængde Plader tage i vore gamle Byer har Nationalmuseets 2. Afdeling længe søgt at raade Bod herpaa, men i Bevidstheden om, at det ved egne Kræfter ikke kan løse Opgaven i dens fulde Omfang, har det i vinter udkastet Planen til en systematisk Gennemfotografering af Købstæderne, ordnet saaledes, at disse hver for sig – efter Størrelse og Ydeevne – bevilger et passende Bidrag til en rationel, ved Museets Embedsmænd foretagen Gennemgang og Gennemfotografering af alt, hvad der maatte findes af kulturhistorisk, antikvarisk eller topografisk Interesse. En Samling af fotografiske Aftryk vil som en værdifuld Kilde til Byens Historie blive afgivet til paagældende Raadhusarkiv, medens samtlige negativer opbevares paa Nationalmuseet, til enhver Tid tilgængelige til Studiebrug.

I Løbet af Foraaret udgik der da fra Museet en Række Opfordringer til forskellige Kommuner om at række Haand til Opgavens Løsning, og samtlige Byraad, som modtog disse, har med paaskønnelsesværdig Forstaaelse og redbon Offervillighed straks sluttet sig til Tanken. Fredericia, Horsens og Nyborg gik i Spidsen, hver med en Bevilling paa 200 Kr. , Holbæk, Køge, Korsør og Næstved fulgte efter med noget mindre Beløb, og denne velvillige Modtagelse synes at borge for, at Museet fremdeles vil møde Forstaaelse under Arbejdets videre Gennemførelse. Dette turde være saa meget mere ønskelig, som Erfaringerne fra de allerede nu fuldførte Fotograferinger (Fredericia, Horsens, Nyborg og Korsør) klart har vist, hvor rig en Materialesamling til hver enkelt Bys Karakteristik, Haandværkertraditioner og hele kulturelle Fysiognomi en rationel Gennemgang kan skaffe til Veje«.

Denne noget overordnede »programerklæring« uddyber Hugo Matthiessen i en artikel fra 1915,⁷ hvori han skriver:

»Under Arbejdets Udførelse er der dog ikke alene lagt Vægt paa at gengive de enkelte Gaardsinteriører, Gadedøre, Skilte, Trapper og Lignende Enkeltheder, samt sidst men ikke mindst af maleriske Gadepartier, som endnu ikke er søndrede af nybygninger, men aander Stemning af gamle Dags smaaborgerlige idyl og afslører saadanne Ejendommeligheder i Bebyggelsesforhold, som tjener til Forstaaelse af paagældende Købstads særegne Topografi i ældre Tid«.

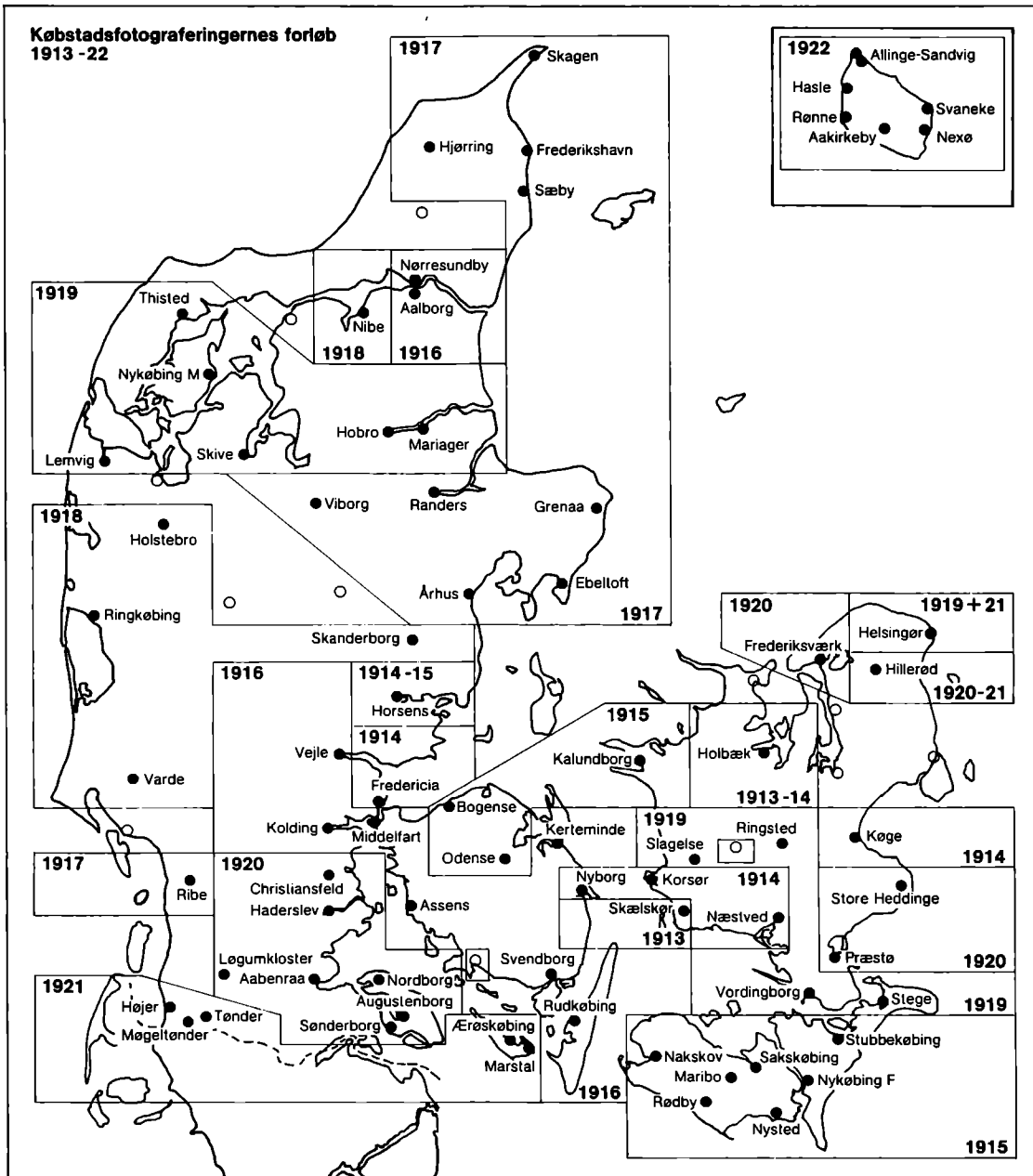
Købstadfotoferingerne blev foretaget i årene 1913-22 og ialt nåede Hugo Matthiessen at arbejde sig gennem 75 byer. Det startede i 1913 med nogle ganske få spredte optagelser i Holbæk og Skælskør, men fra 1914 gennemrejste han landsdel efter landsdel og fulgte en omhyggelig tilrettelagt fotoplan. Det var ikke i alle byer Hugo Matthiessen optog så mange fotos, som de 177 i Horsens. I Køge blev det således til 66 stykker, i Holbæk 42 og Åkirkeby på Bornholm måtte nøjes med kun 10 optagelser.

Efter 1922 fortsatte købstadfotoferingen med mindre styrke og mere uofficiel, men samtidig blev der tid til at lave en række vej- og landskabsbilleder især fra Jylland. Lidt senere i 1930'erne og 40'erne foretog Hugo Matthiessen en fotokampagne rundt omkring på de danske herregårde. Han besøgte mere end 199 herregårde og tog hvert sted en række billeder, dog sjældent over ti stykker. Arbejdet lå stille under besættelsen og derefter blev det kun til få herregårdsbesøg frem mod slutningen af 1949, hvor han forlod Nationalmuseet.

Oversigt over købstadfotoferingens forløb 1913-22.

1913	Kalundborg	Rudkøbing	1918	Stege	1921
Holbæk	Maribo	Svendborg	Holstebro	Thisted	Helsingør (fortsat)
Skælskør	Nakskov	Vejle	Nibe	Vordingborg	Hillerød (fortsat)
	Nykøbing F.	Aalborg	Ringkøbing		Højer
1914	Nysted		Skanderborg	1920	Møgeltonder
Fredericia	Odense	1917	Varde	Augustenborg	Marstal
Holbæk (fortsat)	Rødby	Ebeltoft		Christiansfeld	Tønder
Horsens	Sakskøbing	Frederikshavn	1919	Frederiksværk	Ærøskøbing
Korsør	Stubbekøbing	Grenaa	Helsingør	Haderslev	
Køge		Hjørring	Hobro	Hillerød	1922
Nyborg	1916	Randers	Lemvig	Løgumkloster	Allinge-Sandvig
Næstved	Assens	Ribe	Mariager	Nordborg	Hasle
	Kerteminde	Skagen	Nykøbing M.	Præstø	Nexø
1915	Kolding	Sæby	Ringsted	Store Heddinge	Rønne
Bogense	Middelfart	Viborg	Skive	Sønderborg	Svaneke
Horsens (fortsat)	Nørresundby	Århus	Slagelse	Aabenraa	Aakirkeby

**Købstadsfotograferingernes forløb
1913 - 22**

Købstadfotograferingerne i Danmark foregik frem til 1922, omfattende 75 byer, og blev afsluttet med byerne på Bornholm. Gennem alle årene holdt Hugo Matthiessen sig trofast til sin fremsatte »programerklæring«. Anskuer man de enkelte købstæders billeder, så er der en ensartethed i motivernes udvælgelse og fotografering, der grunder sig i netop programerklæringens ordlyd og den kendsgerning, at Hugo Matthiessen selv foretog udvælgelsen samt tog alle fotografier i samtlige købstæder.

Hugo Matthiessen ønskede fotografisk at fastholde en fortidig bebyggelsesstruktur, som under industrialismens fremmarch var på hastigt tilbagetog. Købmændenes og håndværkernes bindingsværksgårde og -huse, især de der lå i baggårdene, var hårdest udsat for den nye tid, og derfor blev de også i overvældende grad udset som motiv for Hugo Matthiessens billeder. Det er hævdet, at Hugo Matthiessen havde speciel stor kærlighed for bindingsværk, hvilket skulle forklare de mange billeder af netop denne form for byggeri. Det kan til en vis grad være rigtigt, men det grunder sig måske også i, at Hugo Matthiessen klarest af alle forstod, hvilke omvæltninger industrialismen og den øgede velstand ville få for bybebyggelsen. For eksempel ville de dårligst vedligeholdte baggårdshuse, uanset hvor meget de osede af »småborgerlig idyl«, kunne forventes erstattet af andre og mere moderne bygninger, og en del af den gamle bygningsstruktur ville dermed være forsvundet, hvis ikke netop Hugo Matthiessen havde fastholdt den på sine fotografiske plader.

Hugo Matthiessens arbejde i Horsens

Som tidligere nævnt var Horsens blandt de allerførste byer, som Nationalmuseet henvendte sig til i forbindelse med de planlagte købstadfotoograferinger. Den 24. januar 1914 afsendtes en ansøgning til byrådet i Horsens,⁸ hvori fremlægges en begrundelse for projektets hovedide på linie med programklæringen, og hertil skrev Hugo Matthiessen følgende specielt vedrørende Horsens:

»...Der vil for Horsens Bys Vedkommende være saa meget mere Grund til at række Haand til denne Opgaves Løsning, som denne Købstad rummer en Række karakteristiske Bygninger fra 18. Aarh., fornemme Patricierboliger ved siden af jævne Borgerhuse, som giver byen et ganske særligt Præg og fordi Byens stærke Fremvækst jo uden Tvivl vil medføre, at dette Præg mere og mere slettes ud. Der skal blot mindes om den Forringelse der skete ved Opfyldningen af Aen af Gadebilledets Skønhed og den Kulturværdi, der gik tabt ved Nedrivningen af Claus Cordsens Gd...«

For Hugo Matthiessen var opfyldningen af åen i 1903-04 en katastrofal handling, hvor byplanens mest ejendommelige karaktertræk blev totalt udvisket, således at man for at forstå byens topografi altid måtte forudsætte dette vandløb. Samtidig blev den erstattet af – *en gabende tom, uendelig kedsommelig »Boulevard«*.⁹ Åboulevardens anlæggelse og nedrivningen i 1913 af Claus Cordsens gård på Søndergade var stærke argumenter, som byrådet da heller ikke ville sidde overhørigt. På et byrådsmøde den 23. februar 1914 blev bevilget 200 kr. til projektets udførelse¹⁰ og i april måned ankom Hugo Matthiessen til Horsens og lavede sine fotooptagelser.

Det blev til i alt 95 optagelser fordelt over byen, og den 29. september 1914 blev aftryk af samtlige billeder tilsendt byrådet med en tak for den udviste interesse.¹¹ I takkeskrivelsen fulgte en ansøgning på yderligere 200 kr. til fortsættelse af projektet i Horsens. Hugo Matthiessen var begejstret for de mange, stadig stående huse fra 1700-årene og ikke mindst den lokale bygningsskik i bindingsværk med mange bevarede detaljer, som han havde fået et dybere kendskab til under den første fotoografering i april 1914.

Byrådet behøvede kun kort tid til at træffe en beslutning og bevilgede det ønskede beløb på et byrådsmøde den 26. oktober 1914.¹² Hugo Matthiessen besøgte atter Horsens i september

Den gamle å-havn i Horsens i tiden omkring 1900. Til venstre ses komplekset »Vandborg« som Hugo Matthiessen fotograferede efter åens tilfyldning (jfr. b. 26 og 28). Anlæggelsen af Åboulevarden på åens gamle forløb var en af de største og mest mærkbare forandringer i byens topografi. Hugo Matthiessen brugte det som eksempel på de ødelæggelser, der skete i byen og dermed som en argumentation for fotograferingens nødvendighed.

1915 og optog ved den lejlighed yderligere 82 billeder, som i kopi fremsendes til byen den 19. oktober samme år. Byrådet overlader umiddelbart derefter alle de tilsendte fotos til Horsens Museum.

De i alt 177 billeder, Hugo Matthiessen optog i Horsens, viser hvor meget byen stadig i 1914-15 havde stående af gamle bygninger, på trods af nybyggeriets hastige fremfærd fra især 1880 og de følgende årtier frem. Kun i få større byer blev der optaget næsten samme antal eller flere fotos, som for eksempel Odense med 176 optagelser og Aalborg med 183 optagelser.¹³ At Hugo Matthiessen tog de mange fotos ved to besøg over to år har helt bestemt forøget deres samlede kulturhistoriske værdi. Det første besøg i 1914 har uden tvivl givet ham et solidt kendskab til byen og til byens mange huse, og denne erfaring kunne så bruges året efter, hvor han dels finder nye bygninger, dels supplerer de tidligere optagelser med flere detaljer eller nye vinkler. Af den grund fremstår Købstadfotograferingen i Horsens som en meget grundig, ensartet og helstøbt dokumentation af byens daværende arkitektur, med hovedvægten lagt på bygninger fra 1700-årene.

De mange billeder fra Horsens er kun delvist blevet brugt i publikationer. Hugo Matthiessen benyttede dem i en artikel i »Architekten«, hvor han skrev »Gamle Gaarde i Horsens« i 17. årgangs hefte 16-19 fra januar og februar 1915. Med udgangspunkt i Horsens fremlagde han Købstadfotograferingens første resultater og argumenterede for vigtigheden af arbejdet, således at nye købstæder kunne medvirke til lignende fotograferinger af truede bebyggelser. Senere blev billederne brugt i samleværket »Danmark. Land og Folk«, som under redaktion af Daniel Bruun udkom i årene 1919-23. Her fik hver købstad en kort beskrivelse, suppleret med nogle af de tagne fotos. Herudover har enkelte af Hugo Matthiessens billeder været brugt i forskellige Horsens-publikationer gennem årene, men oftest uden angivelse af fotografens navn og datering.¹⁴

Hugo Matthiessen fotograferede ikke senere i Horsens, men vendte tilbage til omegnen i forbindelse med en ny fotografisk registreringsopgave. I årene fra 1931 til 1949 besøgte Hugo Matthiessen 199 herregårde i 13 amter og optog hvert sted en række fotografier. I egnen omkring Horsens blev der lavet billeder på tretten af områdets godser eller større gårde. Negativerne opbevares på Nationalmuseet og vil senere også blive publiceret i skriftrækken »Hugo Matthiessens Danmark«.

Det kamera, som Hugo Matthiessen benyttede på sine rejser rundt i landet, var beregnet til glaspladenegativer med målene $12 \times 16,5$ cm, svarende til $4 \frac{3}{4} \times 6 \frac{1}{2}$ tomme. I forbindelse med udgivelsen af fotografierne fra Viborg i 1987 blev kameraet fundet frem fra Nationalmuseets magasin, og det er nu udstillet på Danmarks Fotomuseum i Herning. Foto: Poul Pedersen 1988.

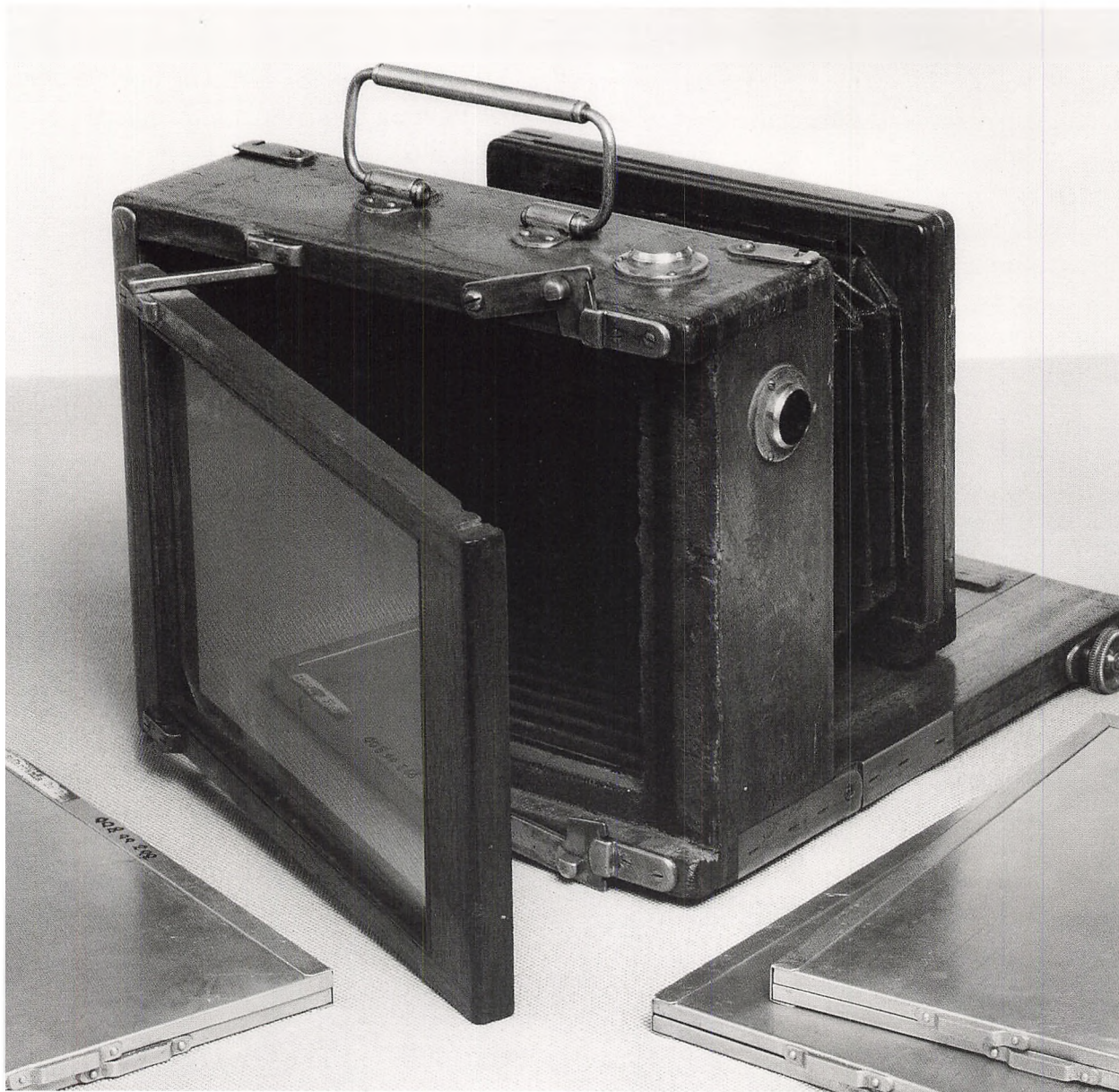
Fotografen Hugo Matthiessen

Hugo Matthiessens fotos er først og fremmest kendt for deres utrolige skarphed. Dette skyldes dels, at der er brugt en lille blændeåbning og dermed lang eksponeringstid og dels at selve billedet var identisk med kontaktkopien. Hans kamera var beregnet til glaspladenegativer i målene $12 \times 16,5$ cm og var et såkaldt »Nellerød-produkt«. Snedkeren Jens Poul Andersen (1844-1935) fra Nellerød startede allerede i 1860'erne en lille eksklusiv kameraproduktion, der senere med hoffotograf Peter Elfelt som forhandler blev spredt til værdige aftagere. Kameraerne blev fortløbende nummereret, og det sidst registrerede var nr. 320, Hugo Matthiessens havde nr. 290.¹⁵

Motiverne i Horsens fandt Hugo Matthiessen først og fremmest i byens ældre hovedstrøg, nemlig Søndergade, Smedegade og langs den tilfyldte åhavn, nu Åboulevarden. Bagest i bogen findes en liste over samtlige optagelser fra Horsens, som Hugo Matthiessen optog i 1914-15.

Det var 1700-årenes byggeri, som bjergtog ham, uanset om han fotograferede de grundmurede facader på Søndergades købmandsgårde eller fandt motivet i en ydmyg baggård i en af byens sidegader. Han registrerede først og fremmest bygningerne og var ikke synderlig interesseret i de mennesker, der boede i husene. Hans fotos er oftest helt tomme for mennesker, og det skyldes først og fremmest den lange eksponeringstid, hvor enhver bevægelse ville blive registreret som en forstyrrende skygge. Af samme grund fotograferede han ofte tidligt om morgenen, hvilket dog indebar at nogle fotos har meget skarpe, indfaldende skygger, der kan genere motivet noget. På enkelte billeder optræder der dog mennesker, som regel børn, der synes opstillet som modeller i forgrunden af motivet (eksempelvis billede 1, 11 og 41).

De stille gader og gårde på Hugo Matthiessens billeder er i stærk kontrast til det pulveriserende arbejdsliv, man ved eksisterede i industribyen Horsens i 1914-15. Kun tilfældige skilte viser, at også inde i gårdene trivedes forskellige erhverv og håndværk. Øltapperiet (billede 2), karetmageren (billede 14), sejlfabrikken (billede 71) og drejeren (billede 90) er eksempler på, at et dagligt arbejde blev lavet her. At Horsens Sølvvarefabrik på denne tid havde værksted i baghuset Smedegade 49 (billede 80) eller at Aggerbecks store Parfume- og Damp-Sæbefabrik i Smedegade er skyld i det pittoreske rod i baggården på Smedegade 31 (billede 73 og 74) havde, ligesom byens øvrige store industrivirksomheder, ikke Hugo Matthiessens specielle inte-

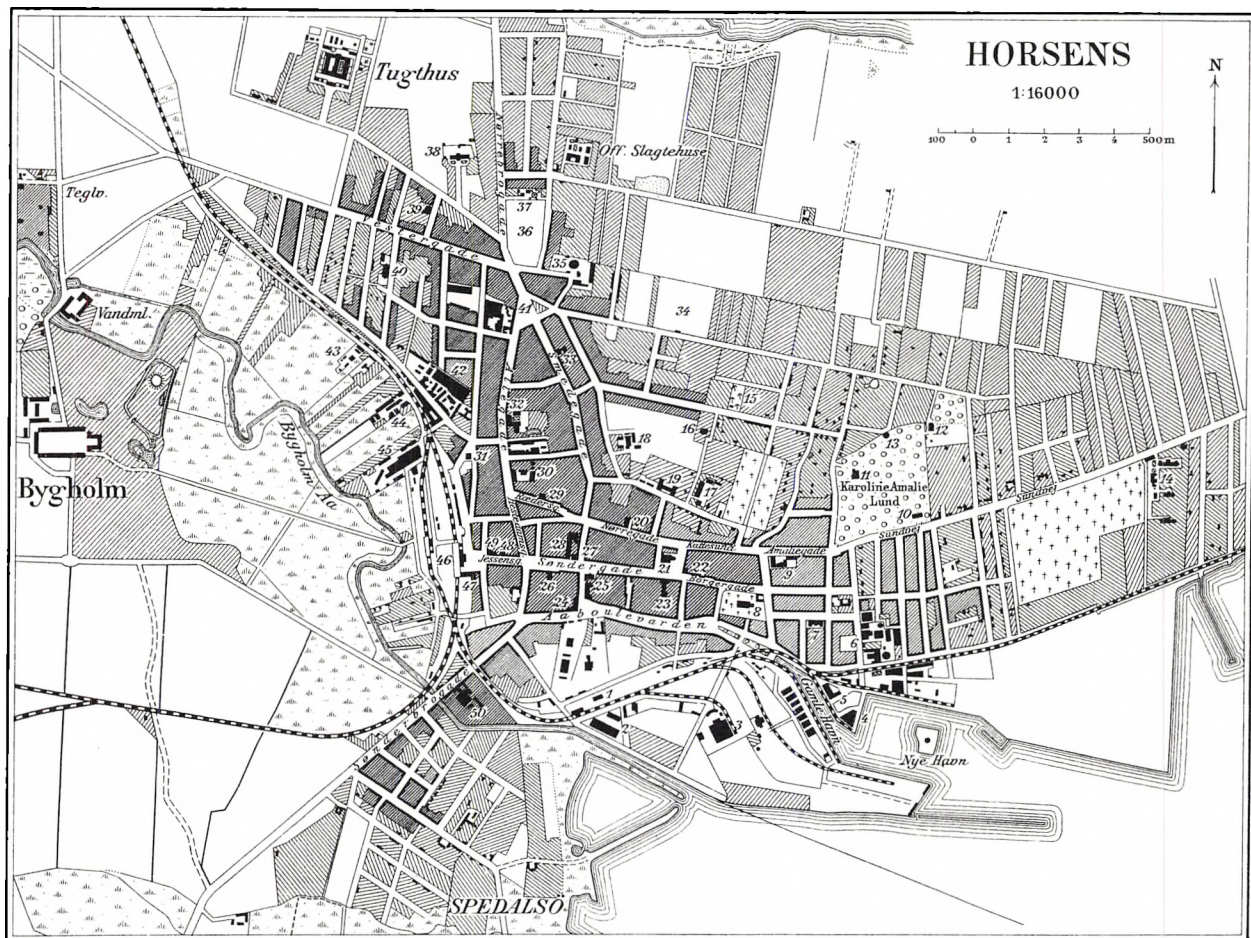

Bagsiden af Hugo Matthiessens kamera. Foto: Poul Pedersen, 1988.

resse. Det var den arkitektoniske helhed samt udvalgte bygningsmæssige detaljer, han ønskede at fastholde, registrere og bevare. Han tog ikke samtidokumentariske billeder af »hestemarked på Smedegade«, »markedsdag på Torvet« eller »Horsens fester« for at nævne nogle emner, man i dag gerne ville have haft større viden om. Han foretrak en gammel dør (billede 38 og 70), en smuk trappe (billede 76) eller en porthammer (billede 81), om han nu fandt den siddende i bygningen eller fotograferede den på Horsens Museum, ligesom han aldrig trådte ind i husenes rum og optog interiører, bortset fra loftet i Palæet på Torvet (billede 31). Man kan sige, at Hugo Matthiessens billeder på mange måder var anakronistiske i forhold til Horsens bys udseende i årene 1914-15. Han skabte så at sige sin egen by – Hugo Matthiessens Horsens – hvis detaljerede udseende vi ikke havde fået overbragt uden hans fremsynede arbejde.

Tegning udført af Hugo Matthiessens kollega på Nationalmuseet, arkitekt Aage Roussel til festen den 18. december 1949, hvor "Mester Hugo" gik på pension for at hellige sig skribentvirksomheden.

Kort over Horsens fra 1920. Byen har sprængt sine gamle rammer med byggeri af fabrikker og nye boliger. I den gamle bymidte har nyt byggeri fjernet en del af de huse, som Hugo Matthiessen nåede at fotografere i 1914 og 1915.

Hugo Matthiessens Horsens-billeder

Til denne bog er udvalgt 90 billeder af de 177 fotografier Hugo Matthiessen optog i byen, og de viser de aspekter ved Horsens, som han fandt værd at fastholde. En række af bygningerne kan heldigvis endnu findes i gadebilledet, men langt den overvejende del af motiverne er nu forsvundet. De anvendte billeder er nye aftryk fra de gamle glasplader på Nationalmuseet, og de gengives her i 1:1. For så nøje som muligt at gengive den skarphed, som billederne har, så er de trykt i duplex – det vil sige to trykgange med forskellige farver og rasterretninger.

Billederne er ordnet gadevis, så man sammen med Hugo Matthiessen kan gøre en vandring i byen og glæde sig over de endnu bevarede bygninger og detaljer og dertil lade sin fantasi råde for de ting, som endegyldigt er væk. Der skal her suppleres med nogle enkelte kommentarer til udvalgte motiver i gaderne.

Byens hovedstrøg *Søndergade* havde naturligvis Hugo Matthiessens store bevågenhed. Det var storkøbmændenes gårde fra 1700-årene han koncentrerede sig om. De mod gaden grundmurede og pudsede huse bar, efter hans mening, præg af en kølig, harmonisk ro, en kultiveret sikkerhed i smag, som gav gaden sit præg af fornem stilfuldhed.¹⁶ Helms Apotek, bygget 1736 af Johan Gottfried Hödrich (billede 4), samt sriben af huse på gadens nordside bekræfter dette udsagn til fulde (billede 6, 20 og 23), og flere af disse havde den flittige, lokale bygmester Anders Kruuse (1745-1811) som arkitekt. Desværre er Anders Kruuses eget hus nr. 47 (billede 24) ligesom nabohuset nr. 49 nu nedrevet, og dermed er en værdifuld 1700-tals helhed i gadebilledet desværre blevet brudt. I forbindelse med nr. 47 fotograferede Hugo Matthiessen husets stenbyggede kælder fra middelalderen (billede 25). Den var en af de få profane bygningsrester fra før Reformationen i 1536, som Horsens havde bevaret. Kælderens forsvandt sammen med huset, da man i 1935-36 opførte den nye bygning til Horsens Folkeblad. Også Anders Kruuses første bygningsværk, nemlig huset Søndergade 24, som han i 1772 opførte til købmanden Peter N. Velleius, er ombygget til ukendelighed. Den smukke portaloverligger fra dette hus (billede 11) skyldes Jens Hiernøe (1748-1801), der ofte arbejdede sammen med Anders Kruuse. Af andre karakteristiske detaljer i gaden kan fremhæves de stentrapper, med smedjærnsrækværk, som kunne ses foran flere af husene, og hvoraf nogle havde en praktisk, rummelig afsats med plads til bænke (billede 8).

På trods af større vinduer og enkelte fæle, faste baldakiner er flere af Søndergades facader rimeligt godt bevaret frem til i dag, dog bedst på nordsiden. Man kan stadig fornemme den arkitektoniske helhed, gaden dannede ved fotografiernes optagelse. En række af de huse, Hugo Matthiessen udvalgte til fotografering, blev senere fredet og dermed beskyttet frem til i dag.

Det samme kan ikke siges om de pågældende gårdes bagbygninger, hvor Hugo Matthiessens kærlighed til netop bindingsværket fik meget at gabe over. De storladne gårde på Søndergades sydside strakte sig helt ned til den gamle havn. Gårdene fremstod meget ensartet og med en grundplan, som nødig blev fraveget. Ud fra forhuset var en sidelænge i bindingsværk på to etager, og langs denne løb en smal sti fra porten og ind i den forreste gårdsplads (billede 9). Denne var helt eller delvist omgivet af bindingsværkslænger, også i to etager, og i den sydlige længe førte en port ind til den bageste gårdsplads (billede 13). Nogle ejendomme havde fra den bageste gård direkte portadgang til Åboulevarden (billede 17), eller gennem et lille stræde, som forbandt gården med samme (billede 47 og 49). Dette gårdsmønster kan i større eller mindre udstrækning genfindes i de øvrige gårde på Søndergades nordside, men også andre steder i byen, som for eksempel i Nørregade og i Smedegade. I dag har de mange bindingsværksbygninger måtte lade livet for nybyggeri og især parkeringspladser mellem Søndergade og Åboulevarden, og samtidig er de gamle matrikelgrænser og småstræder også blevet udvisket.

Helt anderledes og gennemgribende forandret fremstår *Rådhusgade* i dag. Da Hugo Matthiessen arbejdede i gaden, var forandringerne så småt under udvikling. I 1902 opførtes Ting- og Arresthuset, som anes på gadens østside (billede 26). På vestsiden lå stadig i 1914 en række småhuse fra 1700-årene, oprindelig bygget som lejevåninger, op mod Søndergade og desuden den store bindingsværkslænge, der gik helt ned til åen og hvor gavlen stod på selve kajkanten. Længen hørte til købmandsgården Søndergade 24, der oprindelig var opført af storkøbmanden Jens Jørgen Lindvig. Alle disse bygninger blev nedrevet og gav senere plads til en række offentlige bygninger, som kom til at huse politi- og dommeradministration.

Tidligere var Rådhusgade, eller Provstegyde, som den før hed, ikke en ret gade til åen (jfr. bykortet over Horsens fra 1858). Den knækkede mod øst og havde på sydsiden en bebyggelse, hvis huse lå ned til selve havnekajen. Dette bygningskompleks gik under benævnelsen »Vandborg«. Da åen blev opfyldt i 1903-04, blev Rådhusgade forlænget direkte ned til den nyanlagte Åboulevarden efter nedrivning af en større bindingsværksbygning. Tilbage lå, som et lille isoleret kompleks, »Vandborg« (billede 27 og 28), der i dag ville have ligge midt på nu-

værende Rådhuset (billede 46). Husene udgjorde en »historisk ø« midt i industribyens fortagsomhed og passede slet ikke ind i Rådhusgades planlagte magtfulde og lidt pompøse arkitektur, og blev derfor nedrevet. Det skal dog pointeres, at på det tidspunkt var bygningerne hverken værdige som beboelse eller arbejdssted.

På *Torvet* faldt Hugo Matthiessens interesse først og fremmest på Palæet (billede 29), som var navnet på de to sammenbyggede gårde Torvet 2-4. De var hastigt ombygget i 1780 af kgl. bygningsinspektør C. F. Harsdorff for at huse det lille russiske hof, som i perioden 1780-1807 befandt sig i Horsens.¹⁷ Palæet var den eneste bygning, hvor Hugo Matthiessen optog indendørs billeder af bl.a. paneler og lofter (billede 31). Af ydre detaljer var da kun bevaret den smukke rokokodekoration i træ over porten til den vestre bygning (billede 30). Udsmykningen, som nu er i Horsens Museums samlinger, er således den eneste bygningsdetalje, som har overlevet tiden. Den vestre bygning blev nedrevet i 1915-16 for at give plads til daværende Palæ Bio og den østre i 1962, som blev erstattet af blandt andet en burgerbar.

Palæets udseende fik stor betydning for byggeriet i Horsens i slutningen af 1700-årene og især for Anders Kruuse, der virkede som C. F. Harsdorffs muremester. En lang række af Anders Kruuses huse, især på Søndergade, finder man klare arkitektoniske linier tilbage til C. F. Harsdorffs ombygning.

I området øst for Torvet og i småstræderne ned mod Åboulevarden fandtes småborgernes huse bevaret. *Borgergade* havde siden århundredeskiftet været under forandring med opførelsen af en række store ejendomme på nordsiden op mod Torvet, og samtidig blev den ældre husrække nedrevet, og de nye facader rykket længere mod nord for at gøre gaden bredere. Hugo Matthiessen nåede at fotografere dele af den nordlige husrække med huse bygget i empiretiden, det vil sige ca. mellem 1780 og 1820 (billede 33 og 34) før disse blev nedrevet og erstattet af nybyggeri over to etaper, dels i 1920'erne og dels i 1930'erne.

Langt bedre bevaret i dag er *Fugholm* med sine små huse (billede 35 og 36). Dog kan man beklage at husene nr. 5-12 blev nedrevet i 1970'ernes begyndelse, hvorved gadens oprindelige helhed blev brudt. En gedigen og fint tænkt mur bøder dog en del på fejltagelsen. Heller ikke *Badstuestræde* har i dag mistet sit helhedspræg af småborgerhuse (billede 39) og *Kirkegyde* har med sin nye, vellykkede brolægning fået samme skikkelse, som Hugo Matthiessen så den i (billede 40).

Åboulevardens anlæggelse efter tilfyldningen af den gamle åhavn var, som nævnt indledningsvis, et af Hugo Matthiessens kraftigste argumenter for nødvendigheden af en fotografering i Horsens. Betragter man *Åboulevarden* i dag, så er hans frygt ikke blevet gjort til skamme, hvis man skal udtrykke sig noget mildt. Den gamle Åboulevard, som Hugo Matthiessen fotograferede, består i dag af Løvenørnsgade, Rådhusstorvet og Åboulevarden, strækkende sig fra Sønderbrogade til Havnealle. Især den del som har beholdt navnet Åboulevarden fremstår nu som et af byens mest uharmoniske og uskønne gadestrøg med mange ucharmerende huller i rækken af huse og ejendomme. Hugo Matthiessen kunne på sine billeder endda fotografere de mange træer, som nu endegyldigt er fjernet. I skrivende stund er der ved at blive udarbejdet planer for en reovering og fornyelse for en række af husene på Åboulevardens nordside fra nr. 87 og østpå.

I 1914-15 havde bebyggelsen i Åboulevarden endnu en karakter, som var betinget af den tidligere beliggenhed langs med åen. Pakhuse og større bygninger vekslede med mindre huse, hvori søfolk, fiskere og småhåndværkere levede deres liv. En af de større bygninger var Åboulevarden 14 (billede 44), nuværende hjørnet af Løvenørnsgade og Ove Jensens Alle, som blev opført i 1802 af J. Høffner til skibsreder og købmand Jens Monberg og var udlejet til de sø- og tjenestefolk med familier, der var i hans tjeneste.¹⁸ Bygningen, der blev nedrevet i 1945, er således byens første større etageejendom indrettet med lejligheder. Ligesom ved de store købmandshuse på Søndergade er facaden pudset og dekoreret med sandstensdetaljer, hvori mod bagsiden står i den karakteristiske Horsens-bindingsværk (billede 45).

Et andet stort hus var Åboulevarden 65 (billede 52), som i sin ældste skikkelse blev opført af Anders Kruuse i 1795, og som i 1867 fik tilføjet yderligere fire fag øst for porten. Huset blev senere fredet, men alligevel blev det nedrevet i 1972 og gav plads til et større betonbyggeri.

Nævneværdige og vigtige for forståelsen af den historiske byplan er de små, nu forsvundne smøger eller stræder, der fra Åboulevarden førte op til gårde på Søndergade. Omtrent ved nuværende Rådhusstorvet 13 førte en smøge op til Søndergade 32 (billede 47) og ved nr. 49 (nu indkørsel til P-plads nord for Rådhusstorvet) kunne man komme til Søndergade 44 (billede 49). Ved smøgerne lå tværpakhuse, hvis gavle stod på selve kajkanten af åen. Der kendes i alt tre store pakhuse af denne slags i Horsens. De to vestlige blev gennemskåret ved Åboulevardens anlæggelse og blev senere revet ned, men et enkelt står endnu i sin fulde skikkelse på nuværende nr. 85 (billede 54). Dette pakhus, som er opført før 1750, er et godt eksempel på den stil, hvormed man byggede bindingsværk i Horsens. Man byggede i en afklaret enkelthed, der

lå langt fra renæssancens frodige byggemåde med etager, der kragede ud over hinanden og af den grund kunne forsynes med knægte og andre smukke udskaarne dekorationer. I Horsens blev husene opført med glatte facader og kun gennemkørende skrånede virkede som dekorative detaljer. Horsens-bindingsværket var således præget af en fornuftig og enkel stil, og murtavlene var kalket gule og bindingsværket rødbrunt, hvilket måske kunne virke lidt ensformigt, men husenes facader blev så til gengæld brudt af luger, tilgitrede glughuller, smukke døre og hejseværker. I lidt yngre bindingsværksbygninger kunne man også i murværket finde tavler udført med smuk mønstermuring (billede 17).

Hele området mellem Klosterkirkens grund og åen blev først bebygget i 1700-årenes første halvdel, og fra 1739 stammer den lille cul-de-sac bebyggelse, der har indgang gennem porten Åboulevarden 121 (billede 56). Herinde lå den række småhuse, der er kendt under betegnelsen »Strandgården«. De fleste af de små ejendomme er nu væk, men man kan endnu fornemme lidt af denne, for Horsens ellers ukendte, specielle og optimale udnyttelse af et grundstykke. I Lübeck kendes mange eksempler på dette, og mon ikke inspirationen er bragt hjem med de mange skibe købmændene vitterligen sendte til denne by.

I gaderne *Thonbogade* og *Grønnegade* boede også en del af byens småhåndværkere, arbejdere og enker, der ikke sad i de allerbedste kår. I huset Thonbogade 19 (billede 58) boede siden husets opførelse i 1819 en klejnsmed, der gennem sit specielle håndværk klarede sig godt. Huset fik påsat en ekstra etage i 1856, og helt frem til 1935 holdt den samme familie fast i erhvervet.¹⁹ Tilsvarende og ofte meget smukke huse finder man i Grønnegade (billede 59), men betragter man baggården på et af husene på gadens nordside (billede 60), så er forfaldet og fattigdommen tilstede. Der var langt fra Grønnegade til købmændenes store gårde.

Nørregade synes ikke at have haft Hugo Matthiessens allerstørste interesse, i hvert fald ikke som vi i dag mener, den burde have haft det. Det kan skyldes, at denne gade i slutningen af 1800-årene og i begyndelsen af dette århundrede allerede havde gennemgået en del forandringer. En enkelt baggård (billede 63) og nogle portoverliggerer er de eneste afvigelser fra facadeoptagelser. Samtlige de huse Hugo Matthiessen fotograferede står, med en enkelt undtagelse, stadig bevaret i dag og sammen med gadens øvrige bygninger skaber det et af byens smukkeste strøg, hvori man finder det største spænd af forskellige arkitekturformer så tæt ved hinanden. I Hugo Matthiessens Nørregade spiller igen 1700-årenes arkitektur en hovedrolle.

Jyllands første klassicistiske hus nr. 11, opført af Jens Hiernøe i 1774 (billede 64), spiller smukt op til Anders Kruuses to huse i nr. 21 og 31 (billede 67 og 68) som begge er opført i 1786. Alle de nævnte tre huse er nu fredet. Mindre prangende er det lille, nu nedrevne, hus i nr. 17 (billede 66). Her boede en ældre enlig kvinde, som dannede forlægget for hovedpersonen i Herman Bangs lille fine novelle »Frøkenen«. Herman Bang mødte hende i de få år han efter 1863 tilbragte i sine forældres nye hjem på Søndergade 41.

Porthammer fra Åboulevarden 26. Foto af Hugo Matthiessen i 1914. Neg. nr. 10495.

I *Smedegade* fandt Hugo Matthiessen mange bevarede partier af ældre bebyggelse samt detaljer, der kunne leve op til hans fotograferingers målsætning. Da han vender tilbage til byen i 1915 for at supplere sine tidligere fotograferinger, er det især i Smedegade han opsøger nye motiver. Det var først og fremmest de gamle baggårde i bindingsværk, og heraf er langt den overvejende del nu forsvundet. Gadens største købmandsgård, Smedegade 71 fra 1756, står dog stadig velrestaureret (billede 85) og er nu byens bedste og sammen med Søndergade 41 de eneste fulde repræsentanter for en sådan købmandsgårds bagbygninger.

I gadens øvrige baggårde levede småhåndværkere og mindre manufakturer, som for eksempel Brødr. Mortensens Sejlfabrik (billede 71) og Horsens Sølvvarefabrik, som i årene 1907-15 havde produktion i baghuset til Smedegade 49 (billede 80). I denne bygning fra 1817, som nu heldigvis er under restaurering, fotograferede Hugo Matthiessen også husets portoverligger (billede 81), ligesom han gjorde ved en lang række andre Horsens-huse. At sætte en sådan port- eller døroverligger over sine indgange var et udbredt fænomen hos Horsens-borgerne. Lige så enkelt det øvrige bindingsværksbyggeri var, lige så varieret var udformningen af disse overliggere. Portrætmaleren Hans Hansen, en far til maleren Constantin Hansen, var i Horsens i 1794 og nævner i sin dagbog denne kærlighed til inskriptioner over døre og porte. »De Rige« skriver han, »bruge gierne Lovtaler over dem selv eller Gaardens første Eyere, de fattige lade sig nøje med det Symbolum: Gud alleene Æren!«. ²⁰

Det er ikke sjældent stadig at se disse inskriptioner bevaret i byens huse, men langt den overvejende del er nu havnet på Horsens Museum og tilsammen udgør de en spændende kilde til byens bygningshistorie.

I andre gårde i Smedegade fandtes dog både fattigdom og bygninger i en tilstand, man næppe ville drømme om at bevare for en eftertid (billede 74 og 79).

Smedegade blev naturligvis også dokumenteret fra gadesiden med dens karakteristiske småhuse (billede 77), som i mange tilfælde havde en smuk trappe op til stueetagen. Trapperne var forsynet med rækværker, ofte smukt udført i smedejern (billede 76). Langt de fleste er nu væk og et gammelt bygningselement lyser ikke længere op i gadebilledet.

Gadens største og mest pompøse hus slutter rækken af Smedegades bygninger. »Generalsgården« (billede 89), opført som privatbolig for tobaksfabrikant Mads Bønnelycke i 1816 af Johan Høffner, fik sit navn, da æresborger i Horsens og forhenværende generallojtnant ved Kyrasserregimentet Jacob von Flindt i midten af 1800-årene boede i huset. I dag fremstår det

fredede hus, ligesom alt for store dele af Smedegade, i let forfalden tilstand. Det sidste billede fra *Farvergade* (billede 90) er næsten symbolsk i forhold til truslen for nedrivninger, som bekymrede Hugo Matthiessen meget. Ikke blot er det viste bindingsværkshus forsvundet, men hele gadens sydside er nu nedrevet med undtagelse af den gamle synagoge, den nuværende Levy's Stiftelse.

Vores vandring med Hugo Matthiessen er sluttet. Han bevarede billedet af et nu næsten forsvundet Horsens. Tiden og udviklingen har ændret meget i byens bestand af bygninger og en lang række af de nye huse, som kom istedet, ville antagelig ikke have harmet Hugo Matthiessen. Han erkendte at samfundet ændrede sig og dermed også tingene. Han ønskede derimod, at det nye byggeri ikke kom i disharmoni med det ældre, og at proportionerne i det nye blev tilpasset helheden i de tilfælde, hvor nybyggeri ikke kunne undgås.²¹ Den filosofi, der lå bag Hugo Matthiessens årelange arbejde med at bevare købstædernes specielle bygningskultur, er aktuel til alle tider, også i en by som Horsens. Kan vi i fremtiden passe på og respektere de bygningsmæssige helheder og de særskilt smukke bygninger, vi stadig har bevaret, hvad enten de nu stammer fra 1700-årene, industrialismens tid eller vort eget århundrede, og kan vi også gang imellem fravige princippet om, at »det skal kunne betale sig«, så vil en del af Hugo Matthiessens intentioner med købstadfotoferingerne være opfyldt.

*Hugo Matthiessen
på sin 60-års dag den
19.12.1941, fotograferet
af Nationalmuseets foto-
graf Sophus Bengtsson.*

Noter

1. Byens udvikling på denne tid er bl.a. beskrevet i Møller Knudsen og Schiørring 1992, s. 149 ff.
2. Byens arealmæssige udvikling kan ses i Kommuneatlas Horsens 1991.
3. En del af disse arkitekters huse er fremlagt i Krogh og Schiørring(red.) 1995.
4. Om Hugo Matthiessen og hans vidtfavnende arbejde kan henvises til Linde-Laursen 1989. I denne bog er desuden en righoldig litteraturliste. Vedrørende Hugo Matthiessens personlighed skal der især henvises til Stiesdal 1979.
5. Linde-Laursen 1989 s. 125, note 204 og s. 146.
6. Linde-Laursen 1989 s. 54.
7. Matthiessen 1915.
8. Hugo Matthiessen håndskrevne udkast til ansøgning af 24. januar 1914 i korrespondancearkivet på OMA, Nationalmuseet.
9. Matthiessen 1915 s. 141.
10. Uddrag af Horsens Byraads Forhandlinger 23. februar 1914. Sagen har i byrådet jour.nr. U. 5/14.
11. Hugo Matthiessens håndskrevne udkast til tak og fornyet ansøgning af 29. september 1914. Beliggende i korrespondancearkivet på OMA, Nationalmuseet.
12. Uddrag af Horsens Byraads Forhandlinger 26. oktober 1914.
13. Kock 1987 s. 21-22.
14. Hugo Matthiessens billeder fra Ribe og Haderslev er udgivet: Jensen og Madsen 1983 og Fangel 1984. I 1987 påbegyndte forlaget Hikuin ved Jens Velleu udgivelsen af en skriftsrække, der under titlen Hugo Matthiessens Danmark har til hensigt at offentliggøre alle Hugo Matthiessens fotografier.
Hidtil er udgivet:
Linde-Laursen 1989, Velleu 1987, Kock 1987, Flou 1990, Dyrbye 1991, Haugsted 1993, Orduna 1995 og Schiørring 1996.
15. Velleu 1987 s. 29, note 14.
16. Matthiessen 1915 s. 154.
17. Historien om det russiske hof i Horsens kan findes i Friis 1895 og Møller Knudsen og Schiørring 1992, s. 109.
18. Schiørring 1993 s. 38-39.
19. Schiørring 1993 s. 49.
20. Hansen 1966 s. 42 f.
21. Linde-Laursen 1989 s. 53 ff.

Litteratur

- Dyrbye, Holger: Hugo Matthiessens Odense. Odense 1991.
- Fangel, Henrik: Fra det gamle Haderslev. På byvandring med Hugo Matthiessen 1920. Haderslev 1984.
- Flou, Brita: Hugo Matthiessens Grenå og omegn. Højbjerg 1990.
- Friis, H.E.: Det Russiske Fyrstehof i Horsens fra 1780 til 1807. København 1895.
- Hansen, Hans: Portrætmalerens Dagbog 1793-1797. Trykt i: Memoirer og Breve, VI, udgivet af Julius Clausen og P.Fr. Rist. København 1966.
- Haugsted, Ida: Hugo Matthiessens Køge. Højbjerg 1993.
- Jensen, Stig og Per Kr. Madsen: Med Hugo Matthiessen gennem Ribe i september 1917. Esbjerg 1983.
- Kock, Jan: Hugo Matthiessens Aalborg. Højbjerg 1987.
- Kommuneatlas Horsens. Udgivet af Horsens Kommune og Planstyrelsen. Miljøministeriet 1991.
- Krogh, Lene og Ole Schiørring (red.): 99 huse i Horsens - en arkitekturguide. Horsens 1995.
- Linde-Laursen, Anders: Hugo Matthiessens kulturhistorie - Belysninger og baggrunde. Højbjerg 1989.
- Matthiessen, Hugo: Gamle Gaarde i Horsens. Architekten Bind 17, 1915.
- Møller Knudsen, Bodil og Ole Schiørring: Fra grubehus til grillbar. Horsens i 1000 år. Horsens 1992.
- Orduna, Jette R.: Hugo Matthiessens Assens og omegn. Højbjerg 1995.
- Schiørring, Ole: Horsens i glimt – fotos fortæller historie. Horsens 1993.
- Schiørring, Ole: Hugo Matthiessens Horsens. Højbjerg 1996.
- Stiesdal, Hans: At rejse med Hugo Matthiessen. I Strejftog over Danmarks bygningskultur. Festskrift til Harald Langberg. Nationalmuseet 1979.
- Vellev, Jens: Hugo Matthiessens Viborg. Højbjerg 1987.

Motivfortegnelse

Fuldstændig liste over Hugo Matthiessens fotooptagelser i Horsens. Der er her valgt den tekst og de gadebenværelser, som er indført i Nationalmuseets negativarkiv, skønt enkelte gader siden har ændret navn. I 1914 blev det til 95 optagelser, i 1915 til 82. I listen markere * at optagelsen er gengivet i bogen med billednummer anført.

April 1914

- * 1. Åboulevarden. Slippe op til Søndergade 44, neg.nr. 10482, *billede 49*.
- * 2. Åboulevarden med tværpakhus ved slippe op til Søndergade 44, neg. nr. 10483, *billede 50*.
- * 3. Åboulevarden 73, neg.nr. 10484, *billede 53*.
- * 4. Åboulevarden 59-63, neg.nr. 10485, *billede 51*.
- * 5. Åboulevarden ved Rådhusstræde, neg.nr. 10486, *billede 46*.
- * 6. Åboulevarden 65, neg.nr. 10487, *billede 52*.
- * 7. Åboulevarden 8, neg.nr. 10488, *billede 42*.
- * 8. Åboulevarden 121, neg. nr. 10489, *billede 56*.
- * 9. Åboulevarden 14, neg.nr. 10490, *billede 44*.
- 10. Åboulevarden 11, To pakhuse. neg.nr. 10491.
- 11. Åboulevarden. Pakhus ved åen, neg.nr. 10492.
- * 12. Åboulevarden. Hjørnet ved Sønderbro, neg.nr. 10493, *billede 41*.
- * 13. Åboulevarden. Slippe til Søndergade 32, neg.nr. 10494, *billede 47*.
- 14. Åboulevarden 26, Porttræ. neg.nr. 10495.
- * 15. Åboulevarden 26, Facade. neg.nr. 10496, *billede 48*.
- 16. Badstuegyde set fra syd, neg.nr. 10497.
- * 17. Badstuegyde set fra nord, neg.nr. 10498, *billede 39*.
- 18. Badstuegyde set fra Klosterkirkegården, neg.nr. 10499.
- * 19. Borgergades nordside med nr. 37-43, neg.nr. 10500, *billede 34*.
- 20. Borgergade 28. Kælder, neg.nr. 10501.
- 21. Borgergade 28. Kælder, neg.nr. 10502.
- 22. Borgergade. Gamle skole, neg.nr. 10503.
- * 23. Borgergades nordside med nr. 15-17, neg.nr. 10504, *billede 33*.
- * 24. Farvergade 26, neg.nr. 10505, *billede 90*.
- * 25. Fugholms vestside, neg.nr. 10506, *billede 36*.
- * 26. Fugholms østside, neg.nr. 10507, *billede 35*.
- 27. Fugholm. Svaneboligen, neg.nr. 10508.
- * 28. Grønnegades sydside, neg.nr. 10509, *billede 59*.

- * 29. Grønnegade. Gård på nordside, neg.nr. 10510, *billede 60.*
- * 30. Thonbogade 19. Hjørnet til Grønnegade, neg.nr. 10511, *billede 58.*
- 31. Hospitalsgade 6. Bagbygning, neg.nr. 10512.
- 32. Hospitalsgade. Hospitalet, neg.nr. 10513.
- * 33. Smedegade 71. Gård, neg.nr. 10514, *billede 85.*
- 34. Hospitalsgade 6. Bagside, neg. nr. 10515.
- * 35. Hospitalsgade 6. Bagside med gård, neg.nr. 10516, *billede 57.*
- * 36. Nørregade 17, neg.nr. 10517, *billede 66.*
- * 37. Nørregade 9. Baggård, neg.nr. 10518, *billede 63.*
- 38. Nørregade 5, neg.nr. 10519.
- 39. Nørregade 4, neg.nr. 10520.
- * 40. Nørregade 11, neg.nr. 10521, *billede 64.*
- * 41. Nørregade 21, neg.nr. 10522, *billede 67.*
- * 42. Nørregade 11. Skilt. neg.nr. 10523, *billede 65.*
- * 43. Nørregade 31, neg. nr. 10524, *billede 68.*
- * 44. Nørregade 4, neg. nr. 10525, *billede 61.*
- 45. Rådhusstræde 7, neg. nr. 10526.
- * 46. Rådhusstrædes vestside ned mod Åboulevarden, neg. nr. 10527, *billede 26.*
- 47. Rådhusstræde. Hjørnet ved Åboulevarden, neg. nr. 10528.
- 48. Søndergade 35, neg. nr. 10529.
- * 49. Søndergade 41. Gård, neg. nr. 10530, *billede 19.*
- * 50. Søndergade 24. Port, neg. nr. 10531, *billede 11.*
- 51. Søndergade 29, neg. nr. 10532.
- * 52. Søndergades nordside med nr. 17-19, neg. nr. 10533, *billede 7.*
- 53. Søndergade 14. Bagside, neg. nr. 10534.
- * 54. Søndergade 32. Bagbygning, neg. nr. 10535, *billede 16.*
- * 55. Søndergade 41, neg. nr. 10536, *billede 18.*
- * 56. Søndergade 47, neg. nr. 10537, *billede 24.*
- * 57. Søndergade 15, neg. nr. 10538, *billede 6.*
- * 58. Søndergades nordside, neg. nr. 10539, *billede 23.*
- * 59. Søndergade 7. Gård med pakhuse, neg. nr. 10540, *billede 1.*
- * 60. Søndergade 13. Gård, neg. nr. 10541, *billede 5.*
- * 61. Søndergade 10. Gård, neg. nr. 10542, *billede 2.*
- 62. Søndergade 8. Bagside, neg. nr. 10543.
- * 63. Søndergade 24. Baggård, neg. nr. 10544, *billede 12.*
- 64. Søndergade 29. Gård, neg. nr. 10545.
- * 65. Søndergade 18-20. Gård, neg. nr. 10546, *billede 9.*
- * 66. Søndergade 28. Mellebygningens bagside, neg. nr. 10547, *billede 13.*

- * 67. Søndergade 23. Gård, neg. nr. 10548, *billede 10*.
- 68. Søndergade 45. Gård, neg. nr. 10549.
- 69. Søndergade 12. Apotekets bagside, neg. nr. 10550.
- * 70. Søndergade 28. Bagbygning, neg. nr. 10551, *billede 14*.
- * 71. Smedegade 91, neg. nr. 10552, *billede 89*.
- 72. Smedegade 69, neg. nr. 10553.
- * 73. Smedegade 87, neg. nr. 10554, *billede 87*.
- * 74. Smedegade 40-42, neg. nr. 10555, *billede 77*.
- * 75. Smedegade 32, neg. nr. 10556, *billede 75*.
- 76. Smedegade 30, neg. nr. 10557.
- 77. Smedegades østside. Trappe-rækværk, neg. nr. 10558.
- * 78. Torvet 16, neg. nr. 10559, *billede 32*.
- * 79. Torvet 2-4. Palæets stukloft, neg. nr. 10560, *billede 31*.
- 80. Torvet 8, neg. nr. 10561.
- 81. Torvet 8, neg. nr. 10562.
- * 82. Torvet 2-4. Palæet, neg. nr. 10563, *billede 29*.
- 83. Torvet 4. Stukloft i Palæet, neg. nr. 10564.
- * 84. Torvet 2 Palæets vestre bygning med portal, neg. nr. 10565, *billede 30*.
- 85. Torvet 2-4. Palæets bagside, neg. nr. 10566.
- 86. Torvet 2-4. Vinduespanel i Palæet, neg. nr. 10567.
- 87. Torvet 2. Stukloft i Palæets sideflø., neg. nr. 10568.
- 88. Klosterkirkegården. Låge i sydmur, neg. nr. 10569.
- 89. Klosterkirkegården. Mod Borgergade, neg. nr. 10570.
- 90. Klosterkirkegården. Mod Badstuegyde, neg. nr. 10571.
- 91. Klosterkirkegården. Pakhuse langs sydmuren, neg. nr. 10572.
- 92. Klosterkirkegården. Huse langs sydmuren, neg. nr. 10573.
- 93. Klosterkirken, neg. nr. 10574.
- 94. Horsens Museum. Portoverligger, neg. nr. 10575.
- 95. Horsens Museum. portoverligger, neg. nr. 10576.

September 1915

- * 1. Søndergade set mod øst med nr. 41-43, neg. nr. 13094, *billede 20*.
- 2. Søndergade 47. Port, neg. nr. 13095.
- 3. Søndergade 32. Porttræ, neg. nr. 13096.
- 4. Søndergade 12. Apotekets trappe, neg. nr. 13097.
- * 5. Søndergade 12-14, neg. nr. 13098, *billede 4*.
- 6. Søndergade 47. Trappe, neg. nr. 13099.

- * 7. Søndergade 47. Middelalderkælder, neg. nr. 13100, *billede 25*.
- 8. Søndergade 47. Middelalderkælder, neg. nr. 13101.
- 9. Søndergade 41. Port, neg. nr. 13102.
- 10. Søndergade 28. Porttræ, neg. nr. 13103.
- 11. Søndergade 28. Baggård, neg. nr. 13104.
- 12. Søndergade 17. Jørgensens Hotel, neg. nr. 13105.
- * 13. Søndergade 17. Jørgensens Hotels trappe, neg. nr. 13106, *billede 8*.
- * 14. Søndergade 32, neg. nr. 13107, *billede 15*.
- 15. Søndergade 18-20, Porttræ. neg. nr. 13108.
- 16. Søndergade 14. Port, neg. nr. 13109.
- * 17. Søndergade 43. Port, neg. nr. 13110, *billede 22*.
- 18. Søndergade 43. Trappe, neg. nr. 13111.
- * 19. Søndergade 43. Facade, neg. nr. 13112, *billede 21*.
- 20. Søndergade 43. Port, neg. nr. 13113.
- 21. Åboulevarden. Tværpakhus ved Badstuegyde, neg. nr. 13114.
- 22. Åboulevarden. Tværpakhus ved Badstuegyde, neg. nr. 13115.
- * 23. Åboulevarden. Tværpakhus ved Badstuegyde, neg. nr. 13116, *billede 54*.
- 24. Åboulevarden 14. Port, neg. nr. 13117.
- * 25. Åboulevarden 14. Bagside, neg. nr. 13118, *billede 45*.
- 26. Åboulevarden 14. Udsnit af facade, neg. nr. 13119.
- 27. Åboulevarden. Baggård til Søndergade 34, neg. nr. 13120.
- * 28. Åboulevarden. Baggård til Søndergade 34, neg. nr. 13121, *billede 17*.
- 29. Åboulevarden. Baggård til Søndergade 34, neg. nr. 13122.
- 30. Åboulevarden 73, neg. nr. 13123.
- * 31. Åboulevarden. Baggård ved åen for Søndergade 10, neg. nr. 13124, *billede 3*.
- * 32. Åboulevarden. Hjørnet ved Rådhusstræde, neg. nr. 13125, *billede 28*.
- * 33. Åboulevarden. Gård ved hjørnet af Rådhusstræde, neg. nr. 13126, *billede 27*.
- 34. Åboulevarden 65, neg. nr. 13127.
- 35. Åboulevarden. Tværpakhus ind mod nr. 47, neg. nr. 13128.
- * 36. Åboulevarden 87, neg. nr. 13129, *billede 55*.
- * 37. Åboulevarden 9, neg. nr. 13130, *billede 43*.
- 38. Åboulevarden 121. Strandgården, neg. nr. 13131.
- * 39. Fugholm 22. Dør, neg. nr. 13132, *billede 38*.
- * 40. Fugholm 17. Set ind i gården, neg. nr. 13133, *billede 37*.
- 41. Farvergade 13. Dørtræ, neg. nr. 13134.
- * 42. Kirkegyde, neg. nr. 13135, *billede 40*.
- 43. Borgergade 14. Dørtræ, neg. nr. 13136.
- * 44. Nørregade 4. Port, neg. nr. 13137, *billede 61*.

45. Nørregade 41. Porttræ, neg. nr. 13138.
 46. Nørregade 31. Port, neg. nr. 13139.
 47. Nørregade 4, neg. nr. 13140.
 48. Nørregade 15. Porttræ, neg. nr. 13141.
 49. Smedegade 55. Baggård, neg. nr. 13142.
 50. Smedegade 55. Gård, neg. nr. 13143.
 51. Smedegade 55. Baggård, neg. nr. 13144.
 52. Smedegade 49. Gård, neg. nr. 13145.
 53. Smedegade 79. Gård, neg. nr. 13146.
 * 54. Smedegade 48. Gård, neg. nr. 13147, *billede 79*.
 * 55. Smedegade 89. Bagside, neg. nr. 13148, *billede 88*.
 * 56. Smedegade 65. Gård, neg. nr. 13149, *billede 83*.
 * 57. Smedegade 29. Baghus, neg. nr. 13150, *billede 72*.
 58. Smedegade 46. Gård, neg. nr. 13151.
 59. Smedegade 85. Gård, neg. nr. 13152.
 * 60. Smedegade 21. Baghus, neg. nr. 13153, *billede 69*.
 61. Smedegade 31. Bagside, neg. nr. 13154.
 62. Smedegade 93. Bagside, neg. nr. 13155.
 * 63. Smedegade 31. Bagside af mellembygning, neg. nr. 13156, *billede 74*.
 * 64. Smedegade 59. Gård, neg. nr. 13157, *billede 82*.
 65. Smedegade 91. Trappe, neg. nr. 13158.
 * 66. Smedegade 21. Baghus med døre, neg. nr. 13159, *billede 70*.
 * 67. Smedegade 77. Trappe med rækværk, neg. nr. 13160, *billede 86*.
 * 68. Smedegade 47. Gård, neg. nr. 13161, *billede 78*.
 69. Smedegade 47. Bagside, neg. nr. 13162.
 * 70. Smedegade 68. Gård, neg. nr. 13163, *billede 84*.
 71. Smedegade 77. Dør, neg. nr. 13164.
 * 72. Smedegade 49. Porttræ, neg. nr. 13165, *billede 81*.
 73. Smedegade 87. Trappe, neg. nr. 13166.
 74. Smedegade 71. Gård, neg. nr. 13167.
 75. Smedegade 47. Gård, neg. nr. 13168.
 76. Smedegade 71. Sidelænge set fra nabogrund, neg. nr. 13169.
 * 77. Smedegade 31. Gård, neg. nr. 13170, *billede 73*.
 * 78. Smedegade 49. Gård, neg. nr. 13171, *billede 80*.
 * 79. Smedegade 29. Gård, neg. nr. 13172, *billede 71*.
 80. Smedegade 15. Baghus, neg. nr. 13173.
 * 81. Smedegade 34. Trappe, neg. nr. 13174, *billede 76*.
 82. Smedegade 71. Porttræ, neg. nr. 13175.

Billede 1

Søndergade 7. Gårdsiden. De to pakhuse nedrevet i 1976.

Billede 2

*Søndergade 10. Gården bag den i 1913 nedrevne Claus Cordsens gård.
Bygningerne er nedrevet.*

*Søndergade 10.
Bagerste gård med
adgang til Åboule-
varden. Bygningene
er nedrevet.*

Billede 3

Billede 4

Søndergade 12-14. Helms Apotek fra 1736 til højre er fredet. Huset med Hotel Horsens er nedrevet omkring 1970. Porten herfra er bevaret på Horsens Museum.

Billede 5

Søndergade 13. Gården opført 1782. På Horsens Museum opbevares en porthammer fra baghusbygningen, som blev nedrevet i 1920'erne. Sidelængen er senere nedrevet.

Billede 6

Søndergades nordside set mod vest med husene nr. 15-19.

Billede 7

Søndergade 15. Huset er opført i 1783.

Billede 8

Søndergade 17. Trappparti på Lichtenbergs Palæ, nu "Jørgensens Hotel", der blev opført i 1744 af storkøbmanden Gerhard Hansen de Lichtenberg. Huset er fredet.

Billede 9

Søndergade 18-20. Bagside af forhus samt gården. Alle bygninger er nedrevet.

Billede 10

Søndergade 23. Gården med baghus. Bygningerne er nedrevet.

*Søndergade 24.
Udsnit af facade
med portparti.
Huset fra 1772 er
nu helt ombygget.
Portoverliggeren
med "Linden" sid-
der nu indmuret i
ejendommens port
til Rådhusgade.*

Billede 11

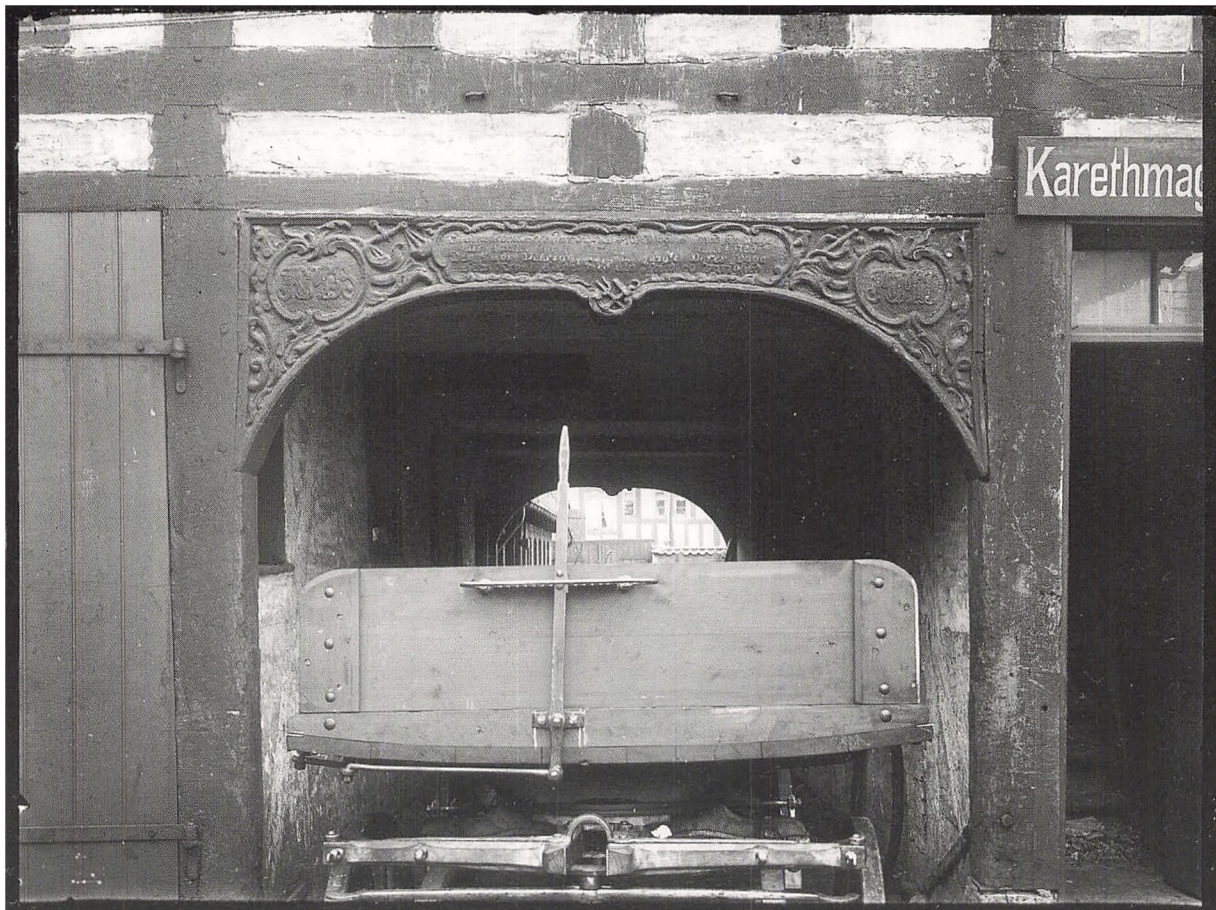
Billede 12

Søndergade 24. Gården med bagbygning. Nedrevet.

Billede 13

Søndergade 28. Baggård med mellembbygning fra 1773, set fra syd. Nedrevet 1918-19.

Billede 14

Søndergade 28. Port med udskåret portoverligger fra mellembygningens nordside. Denne portoverligger er sammen med flere andre fra ejendommen tilgæet Horsens Museum efter nedrivningen i 1918-19.

Billede 15

Søndergade 30-32. Huset er opført i 1772 og nu fredet.

Billede 16

Søndergade 32. Bagbygninger. Nedrevet.

Billede 17

Søndergade 34. Sydligste baggård med port ud til Åboulevarden, hvor byens åhavn lå før 1903. Bygningen er nedrevet.

Billede 18

Søndergade 41. Huset opført i 1777 og fredet.

Billede 19

*Søndergade 41. Kik gennem porten til gården. Benævnes nu også "Brønderigården".
Huset er fredet.*

Billede 20

Søndergades nordside med husene nr. 39-45.

Billede 21

Søndergade 43. Huset er opført i 1780 og facaden blev ændret i 1926. Ved den lejlighed kom flere sandstensdetaljer, en ældre dørøverligger fra 1654 og hoveddøren til Horsens Museum. Ved samme lejlighed forsvandt den smukke stentrappe. Huset er fredet.

*Søndergade 43.
Detalje af byg-
ningens port. Den
kom til Horsens
Museum i 1926.*

Billede 22

Billede 23

Søndergades nordside med husene nr. 47-49 i midten.

Billede 24

Søndergade 47. Huset blev nedrevet 1935-36.

Billede 25

Søndergade 47. Middelalderkælder med ribbehvalv. Nedrevet i 1935-36.

Billede 26

Rådhusgades vestside. Til højre anes retsbygningen. Samtlige bygninger på gadens vestside er nedrevet 1918.

Billede 27

Rådhusgade. Gård oprindelig beliggende ved åen. Sammen med husene på billede 28 udgjorde de "Vandborg", der lå på det nuværende Rådhusstorvet. Nedrevet 1918.

Billede 28

Rådhusgade ved hjørnet til Åboulevarden på det nuværende Rådhusstorvet. De to huse er nedrevet 1918.

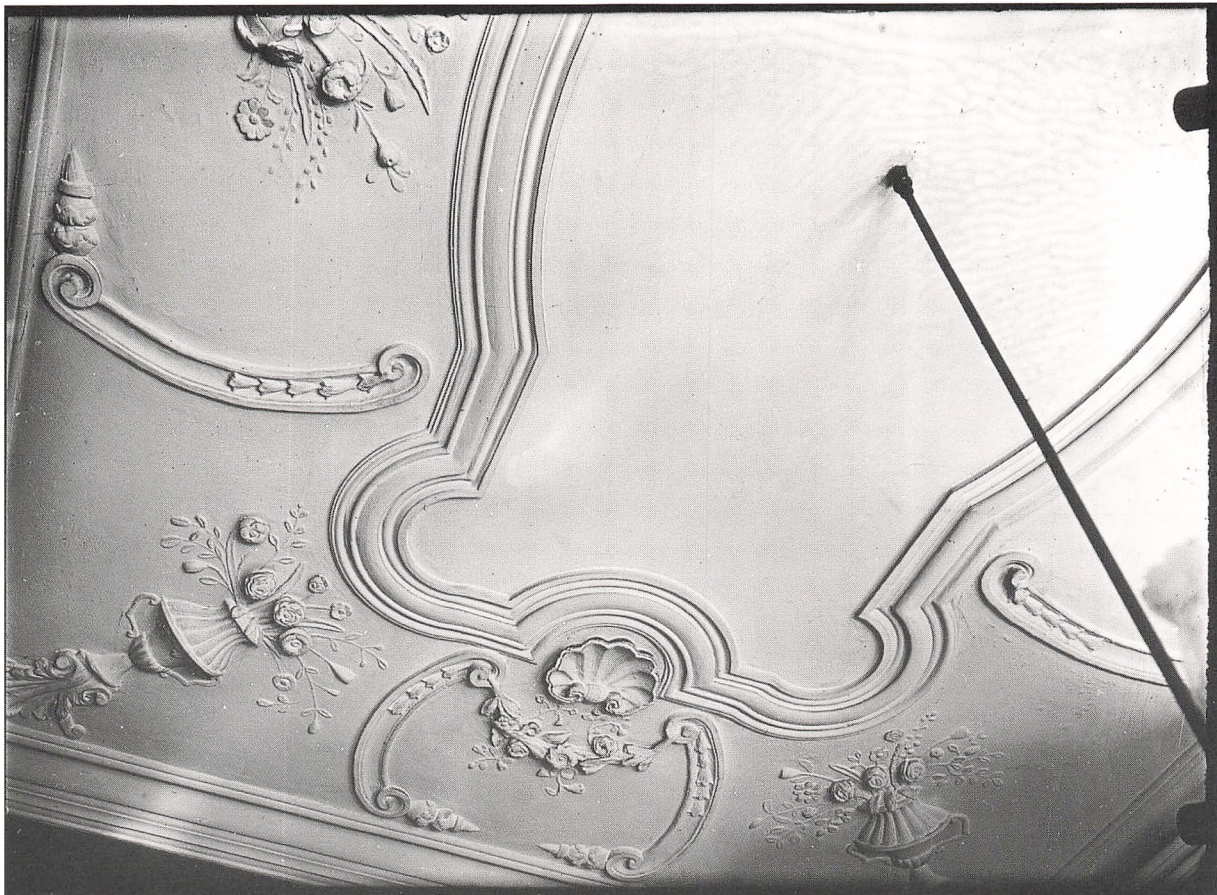
Billede 29

Torvet 2-4. Palæet som husede det "russiske hof" 1780-1807. C.F. Harsdorff ombyggede to gårde til formålet. Torvet 2 blev nedrevet 1915-16 og Torvet 4 i 1962.

*Torvet 2.
Port i Palæets vestre
bygning. Portover-
liggeren af træ fin-
des på Horsens
Museum.
Nedrevet 1915-16.*

Billede 30

Billede 31

Torvet 4. Stukloft i Palæet. Nedrevet 1962.

Billede 32

Torvet 16. Baggård med port ud til Torvet. Bygningerne er nedrevet.

Billede 33

Borgergades nordside med husene nr. 11-17. Husene blev alle nedrevet, da en del af gaden blev udvidet mod nord i 1920'erne.

Billede 34

Borgergades nordside med husene nr. 37-43. Husene nedrevet, da Borgergades sidste del blev udvidet mod nord i tiden frem til begyndelsen af 1930'erne.

*Fugholm.
Den østre side set
fra syd. De nord-
ligste huse i
gaden blev ned-
revet fra 1974 og
tiden efter.*

Billede 35

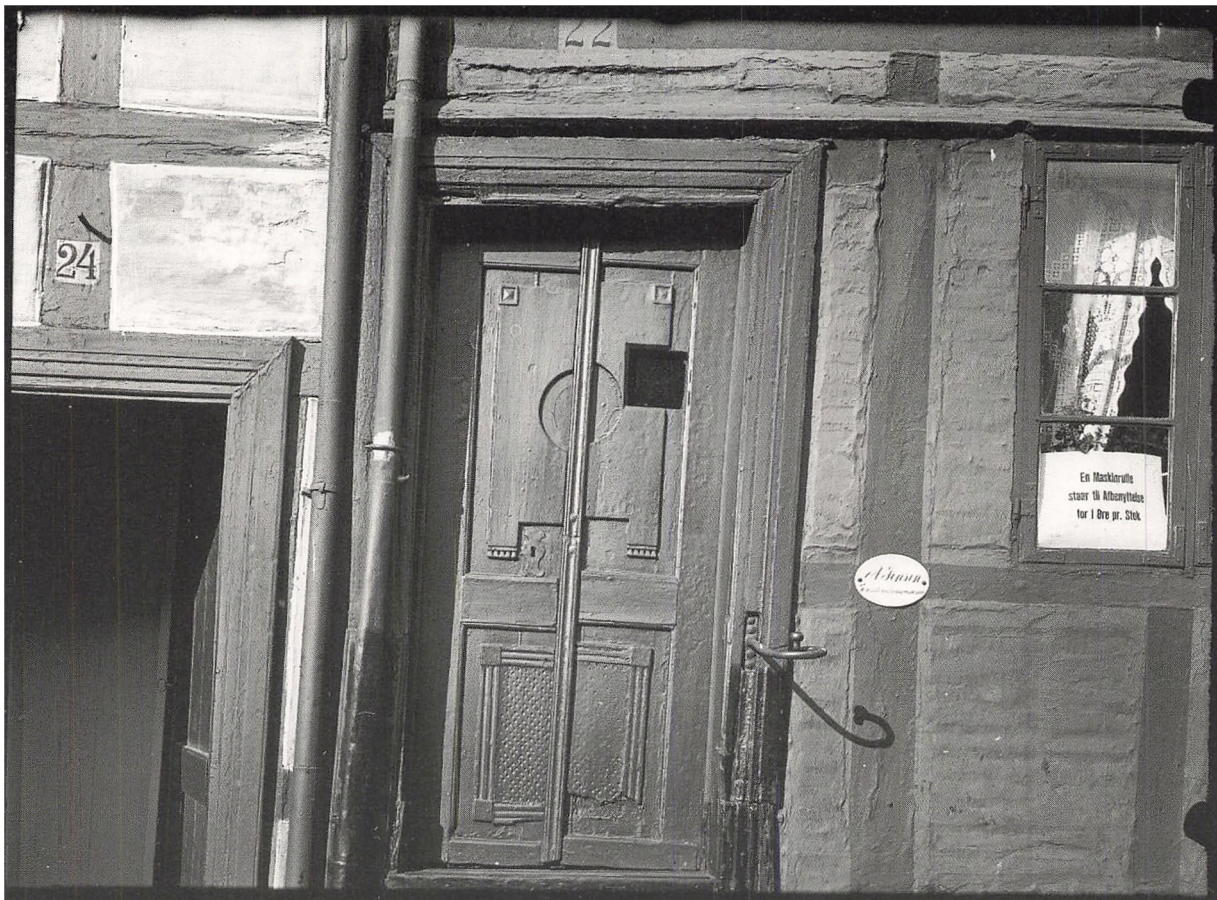
Billede 36

Fugholms vestside.

Billede 37

Fugholm 17. "Bødkergården" med port og gård.

Billede 38

Fugholm 22. Dør fra tiden 1780-1800. Døren er nu udskiftet.

Billede 39

Badstuegyde, nuværende Badstuestræde set fra nord. Det første hus er fredet og de to nederste huse er nedrevet.

Billede 40

Kirkegyde

Billede 41

Åboulevardens, nuværende Løvenørnsgades, hjørne med Sønderbrogade.

Billede 42

Åboulevarden 8-10, nuværende Løvenørnsgade 3. Begge huse er nedrevet.

Billede 43

Åboulevarden 9, nuværende Løvenørnsgade 2-4. Pakhus opført i 1801. Nedrevet.

Billede 44

Åboulevarden 14, nuværende hjørnet Løvenørnsgade/Ove Jensens Alle. Lejlighedsejendom opført i 1802. Nedrevet i 1945. En række dekorative detaljer fra facaden findes på Horsens Museum.

Billede 45

*Åboulevarden 14, nuværende hjørnet Løvenørnsgade/Ove Jensens Alle.
Huset set fra bagsiden. Nedrevet 1945.*

Billede 46

Åboulevarden, nuværende Rådhusstorvet 13. Dette bygningskompleks gik under navnet "Vandborg" og lå ved den gamle å. Se også billede 27 og 28. Alle bygninger er nedrevet 1918.

*Åboulevarden,
nuværende
Rådhusstræde 13.
Tværpakhus ved
smøge med forbin-
delse til Søndergade
32. Alle bygninger
er nedrevet.*

Billede 47

Billede 48

Åboulevarden 26. Gården blev opført i 1778 og lå, hvor det nuværende Rådhus ligger. Nedrevet.

Aboulevarde 49.

Smøge fra nuværende indkørsel til

P-plads, op til gården Søndergade 44.

Til venstre et af byens tre, da bevarede tværpak-huse. Alle bygnin-ger er nedrevet.

Billede 49

Billede 50

Åboulevarden 49. Tværpakhus ved smøge op til Søndergade 44. Nedrevet.

Billede 51

Åboulevarden 59-63. De små huse er nu alle nedrevet og træerne fældet.

Billede 52

Åboulevarden 65. Huset opført i 1795 og de østlige fire fag tilbygget i 1867. Huset blev fredet, men trods det fjernet i 1972. Portoverliggeren findes på Horsens Museum.

*Åboulevarden 73.
Huset og nabo-
huset til højre er
nedrevet.*

Billede 53

Billede 54

Åboulevarden 85. Tværpakhus fra midten af 1700-årene. Pakhuset er fredet.

Billede 55

Åboulevarden 87. Baggård. Bygningerne er under nedrivning.

*Åboulevarden 121.
Port ind til en mindre "cul-de-sac"-
bebyggelse fra 1739,
som også kaldes
"Strandgården".
Portbygningen er
fredet.*

Billede 56

Billede 57

Hospitalsgade 6. Bagside af købmandsgård, opført i 1768. Sidefløjen yderst tilhøjre er nedrevet. Den øvrige del er fredet.

*Thonbogade 19
ved hjørnet til
Grønnegade.
Huset blev opført
1819 og er nu
nedrevet. Ud-
hængsskiltet af
smedejern er
bevaret på
Horsens Museum.*

Billede 58

Billede 59

Grønnegades sydside set mod øst. De østligste huse er nedrevet.

Billede 60

Grønnegade. Baggård på gadens nordside. Nedrevet.

Billede 61

Nørregade 4.

Nørregade 4.
Port.

Billede 62

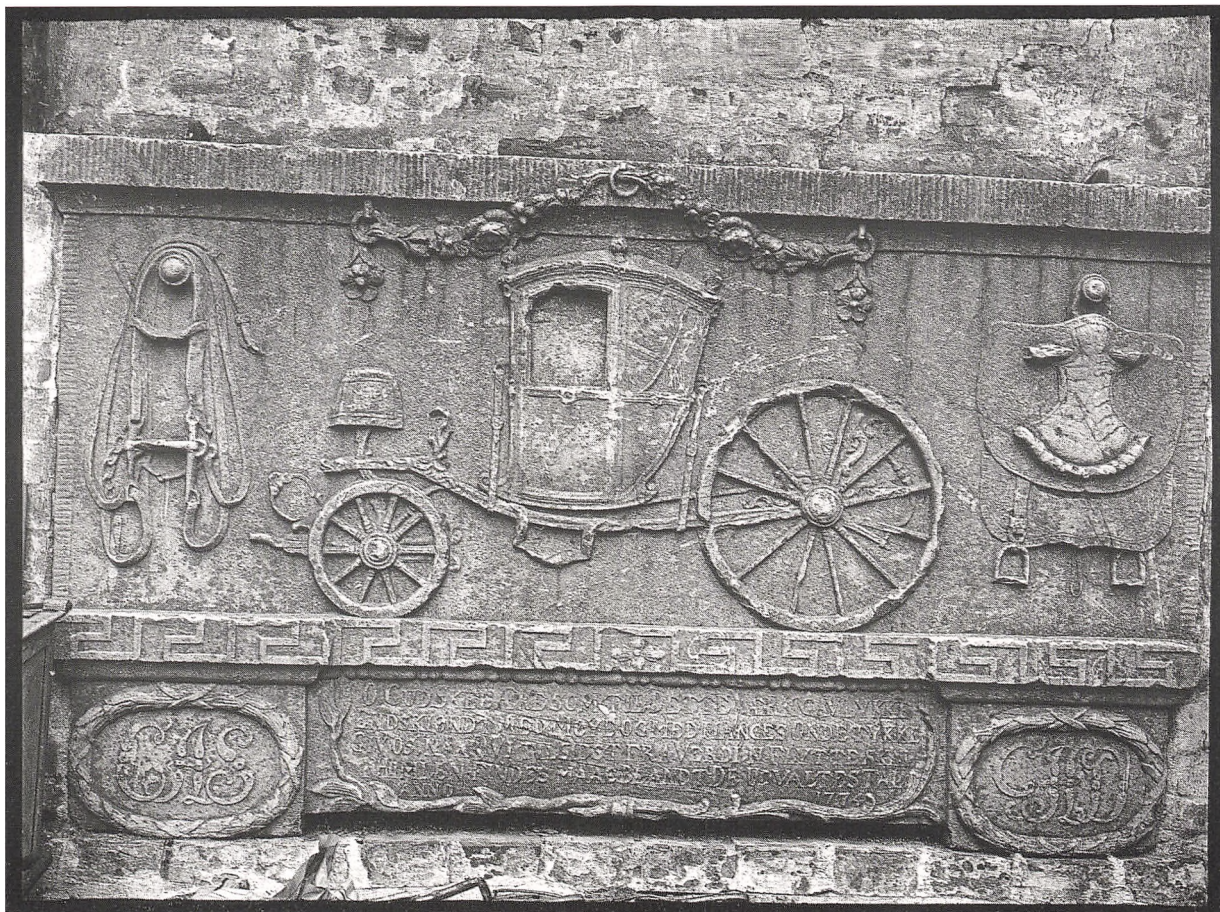
Billede 63

Nørregade 9. Baggård. På nær sidefløjen til venstre er bygningerne nedrevet.

Billede 64

Nørregade 11. Jyllands første klassicistiske hus fra 1774. Huset er fredet.

Billede 65

Nørregade 11. Sadelmagerskilt i sandsten, udført til husets første ejer sadelmagemester Claus Andersen. Skiltet nu på Horsens Museum.

Billede 66

Nørregade 17. Huset er nu nedrevet.

Billede 67

Nørregade 21. Huset er opført i 1786 og fredet.

Billede 68

Nørregade 31 eller "Flensburgs Enkebolig". Huset er opført i 1786 og fredet.

Billede 69

Smedegade 21. Baggård med baghus. Nu nedrevet.

Billede 70

Søndergade 21. Detalje med dør fra baghus. Nedrevet.

Billede 71

Smedegade 29. Baggård. Alle bygninger nu nedrevet.

Billede 72

Smedegade 29. Facadeudsnit af baggårdens ene sidelænge. Nu nedrevet.

Billede 73

Smedegade 31. Baghus. Nu nedrevet.

Billede 74

Smedegade 31. Baggård med mellembygning. Nu nedrevet.

Billede 75

Smedegade 32. Huset er nedrevet.

Billede 76

Smedegade 32-34. Trapper med smedejernsråkværk. Trapperne er nu forsvundet, men det forreste råkværk findes på Horsens Museum.

Billede 77

Smedegade 40-42. Husene er nu nedrevet.

Billede 78

Smedegade 47 nu en del af "Tobaksgården". Bindingsværkshuset tilhøjre er bevaret, hvorimod de øvrige alle er nedrevet.

Billede 79

Smedegade 48. Baggård. Er nu nedrevet.

Billede 80

Smedegade 49. Gård og baghus fra 1817. Huset er nu fredet.

Billede 81

Smedegade 49. Portoverligger fra 1817.

Billede 82

Smedegade 59. Baghus. Huset er nu nedrevet.

Billede 83

Smedegade 65. Baggård. Samtlige bygninger er nedrevet.

Billede 84

Smedegade 68. Baggård. Er nu nedrevet.

Billede 85

Smedegade 71, nuværende Smedetorvet 2-3. Gårdens bygninger opført fra 1756 og frem i det følgende århundrede. Bygningerne er fredet.

Billede 86

Smedegade 77. Trappe med smedjersrækværk. Trappen nu forsvundet.

Billede 87

Smedegade 87.

Billede 88

Smedegade 89. Baggård. Bygningerne er nu nedrevet.

Billede 89

Smedegade 91. "Generalsgården" opført i 1816. Huset er fredet.

Billede 90

Farvergade 26. Bindingsværksbygningen er nedrevet.

Horsens 1996

De gader og torve Hugo Matthiessen
fotograferede i 1914 og 1915 er angivet.

100 m 50 0 100 m

